ЦІНА: 40 центів

НОВІ ДНІ

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

РІК XI ЛИСТОПАД — 1960 — NOVEMBER Ч. 130

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

НА ПЕРШІЙ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ:
Музей Т. Шевченка в Києві.

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Ширей Ганна, Нью-Йорк, США	1
Преорчук-Ясінська А., Джілонґ, Австралія	1
Янюк Петро, Форт Вілліям, Онт., Канада	1
Рибалка Костянтин, Бруклин, США	1
Стеблець В., Поукіпсі, США	1

НА РОЗБУДОВУ ЖЕРТВУВАЛИ:

о. П. Стефюк. Толстой, Ман., Канада	3.00
Іващенко Олекса, Чікаґо, США	2.50
Рибалка Костянтин, Бруклин, США	2.00
Хомань Д., Вінніпеґ, Канада	1.50
Михайло ..., Вава, Канада	1.50
Гавалєшка Юрій, Монтреаль, Канада	1.50
Білоус Василь, Бруклин, США	1.00
Ковалевський М., Сан Паул, США	1.00
Ленчицька З., Валенсія, Венесуеля	1.00
О. І., Торонто, Канада	1.00
Гвоздецький В., Солт Лейк Сіті, США	2.00
Преорчук-Ясінська А., Джілонґ, Австралія	2 фунти

Сердечно дякуємо всім за допомогу, особливо пані Преарчук-Ясінській, яка, як нас повідомляють, вирішила "включитися в розбудову "Нових Днів".

Редакція

"НОВІ ДНІ"
Універсальний ілюстрований місячник.
Видає в-во "Нові Дні", редактор П. Волиняк.
Умови передплати:
Канада — річна: $ 3.50, піврічна $ 2.00
США — річна: $ 4.00, — піврічна: $ 2.50 амер.
Зміна адреси: 10 центів (можна канадійськими поштовими марками, чи амер. грішми)
Замовлення і гроші слати на адресу:
NOWI DNI
187 Yarmouth Rd., Toronto 4, Ont., Canada
НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:
В Англії:
A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London, W. 11, England
Передплата: річна — 1 з половиною фунта.
В Австралії:
S. Krywolap, Box 1586 M, G. P. O. Adelaide, South Australia
Передплата: річна — 1 з половиною фунта.
В Аргентині:
"Peremoha", 25 de Mayo 479 (26), Buenos Aires, Argentina
Передплата: річна 25 пезів, піврічна 15 пезів

NOWI DNI, a Ukrainian Monthly.
Editor: Petro Wolyniak.
Address:
187 Yarmouth Rd., Toronto 4, Ont., Canada

Міські вибори

5 грудня відбудуться міські вибори в Торонті. Здається мала справа, але все таки українцям не можна легковажити нею. Торонто — це каандський Нью-Йорк. Приклад Торонта дуже важить у канадському житті. Українці Торонта за останні півтора десятка років мають чималі успіхи. Якщо б наші здобутки в цьому місті можна було обраховувати на відсотки, то зріст нашої сили і впливу за останні 10 — 12 років треба було б показувати не в сотнях, а в тисячах відсотків.

На жаль, широкі маси нашого громадянства мало цим цікавляться, мало в цьому напрямку працюють. Наші успіхи у великій мірі залежатимуть від того, хто очолюватиме місто. Нема нічого шкідливішого, як розмови, що, мовляв, яка нам різниця, хто буде головою міста... Різниця є. Та ще й велика. Хочемо пригадати

(Далі на стор. 32-ій).

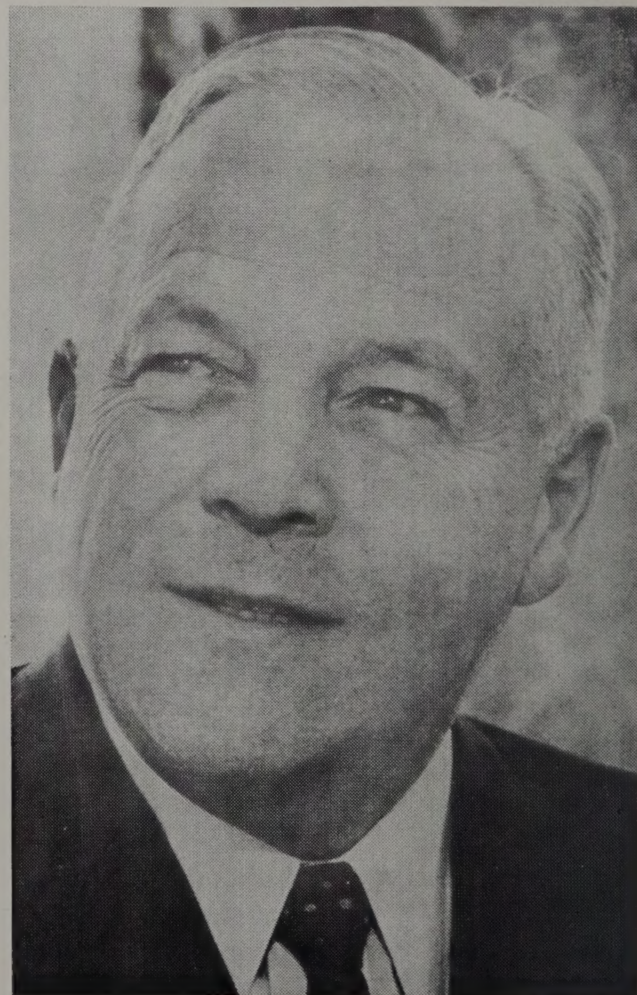

Кандидат на мейора — Еллен Лемпорт.

Authorized as second class mail, Post Office Dept., Ottawa.
Printed by KIEV PRINTERS LIMITED, 686 Richmond St. W., Toronto, Ont., EM. 3-7839, Canada

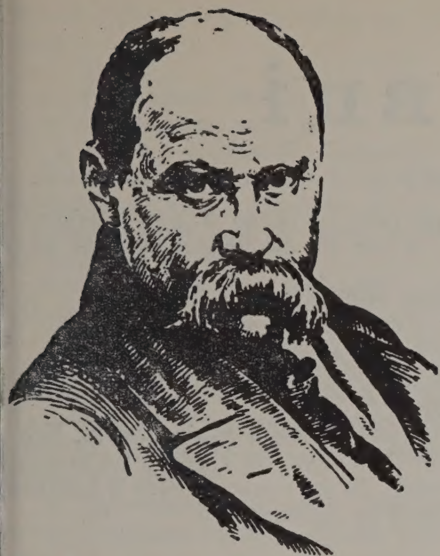

Готуймося до великого свята!

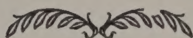

Тепер українці всього світу старанно готуються до гідного відзначення 100-ліття з дня смерти великого сина України Тараса Шевченка, яке відбудеться в наступному році. Підготовка до цього великого свята відбувається всюди: і в поневоленій росіянами Україні, і в усіх країнах, де тільки живуть українці.

Починаючи з цього числа, ми інформуватимемо наших читачів про хід цієї підготовки в цілому світі і стало друкуватимемо Шевченківські матеріяли. Сьогодні повідомимо коротко про заходи українців у Канаді.

Як відомо нашим читачам, проєкт пам'ятника Кобзареві України остаточно закінчено й затверджено. В кінці вересня ц. р. на місці будови пам'ятника у Вінніпезі закладено фундамент, будову якого закінчено в жовтні. Фундамент та залізо-бетонні роботи під граніт виконує канадська фірма Лонс Стон Лтд. Ця ж фірма має вмонтувати в гранітні стіни пам'ятника бронзові барельєфи і поставити на гранітному постаменті і бронзову постать Тараса Шевченка.

Автором проєкту є відомий уже нашим читачам Андрій Дараган з Нью-Йорку. Помагає йому в праці вінніпезький скульптор Роман Коваль. Дорадником президії Комітету Українців Канади у справі будови пам'ятника є також відомий нашим читачам канадський скульптор Леонід Молодожанин (див. "Нові Дні" ч. 128).

Над викінченням мистецьких деталів (мистецьке викінчення постаті Поета та барельєфів) проєкту працюють ще й інші українські скульптори. Ця праця відбувається в помешканні Літ.-мист. клюбу в Нью-Йорку. Організаційний провід над цією ділянкою має скульптор Сергій Литвиненко. Тепер скульптори переносять постать Поета з малого (робітного) моделю на остаточний модель, з якого буде відлито бронзову фігуру. Відлив постаті й барельєфів виконає відома американська фірма Модерн Арт Фавндрі (Нью-Йорк). Сама Шевченкова постать, у сидячій позиції буде великого розміру — 9 стіп і 8 цалів.

Як бачимо, вся праця по будові пам'ятника є в певних фахових руках. Нема найменшої загрози, що щось буде зроблено не так, як треба — все буде зроблено так добре, як тільки можуть зробити найкращі мистці і найкращі мистецькі та будівельні фірми на цьому континенті.

Всі праці по будові пам'ятника запляновано закінчити в червні 1961 р. Відкриття пам'ятника відбудеться 9 липня 1961 р. Перед відкриттям (8 липня) у Вінніпезі відбудеться Всеканадський Здвиг у якому візьмуть участь українці з цілої Канади. Нема сумніву, що не бракуватиме там і українців із США та з інших країн.

Століття смерти Кобзаря України збігається із семидесятиліттям українського поселення в Канаді — отже, матимемо два великих свята одночасно.

Відкриття пам'ятника зробить прем'єр-міністер Канади, великий приятель українців, Високодостойний Джон Діфенбейкер, який спеціяльно прибуде у Вінніпеґ у супроводі інших визначних канадських державних та політичних діячів.

Збірка фондів на будову пам'ятника Тарасові Шевченкові в Канаді проходить дуже успішно, хоч є чимало українців, які не дали своєї пожертви на цю благородну мету. Будова пам'ятника Шевченкові в Канаді є справді всенародною справою: кожен українець і українка мусять узяти в цій будові посильну їм участь. Кожен і кожна!

Українські організації, як і окремі особи, вже тепер мусять плянувати виїзд своїх членів у Вінніпеґ на це велике національне свято. Пам'ятник Кобзареві України в Канаді — найбільший удар по російському окупантові України. Цього не сміємо забувати ні на одну хвилину.

Ми вважаємо, що тепер усі інші організаційні справи мусять стати малими, порівняно із відкриттям пам'ятника Кобзареві України у Вінніпезі. На цьому святі мусять бути не тисячі, а десятки тисяч українців. Тільки за цієї умови ми поможемо нашому народові в боротьбі з російським окупантом України.

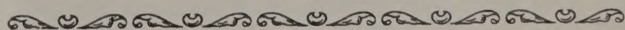

75-ЛІТТЯ НЕСТОРА ГОРОДОВЕНКА

Один із найвизначніших хорових дириґентів світу Нестор Теофанович Городовенко в листопаді відзначає 75-річчя з дня свого народження.

З цієї нагоди ми від імені всіх наших співробітників і читачів шлемо нашому великому землякові щирий привіт і побажання! Бажаємо Вам, Дорогий Несторе Теофановичу довгих літ життя, здоров'я, сили й наполегливости в дальшій Вашій праці, щоб Ви перемогли труднощі еміґраційного життя і ще не раз порадували українців Вашим великим мистецтвом!

Редакція.

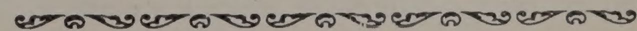

Леонід **СМІЛЯНСЬКИЙ**

У Кирилівці

(Уривок з роману "Поетова молодість")

Почався вересень, коли нарешті Шевченко вирушив до своєї Кирилівки. З поштового тракту, що пролягав верстов за двадцять від рідного села, його віз кіньми священика кирилівський дяк. Він повертався додому з базару у Звенигородці, де продавав сливи з садка отця Григорія. Шевченко згадав у дорозі, як він і сам ще малим хлоп'ям, наймитуючи у священика Григорія Кошиця, теж возив продавати ранні сливи на далекі базари. Нічого не змінилося за добрих півтора десятка років.

Дячок узяв Шевченка на свій віз заради цікавости — йому кортіло довідатись, до кого і чого саме їде в їх село ця невідома людина в панському одязі. Проста шкіряна валіза і також чималий саквояж Шевченків привернули увагу цієї духовної персони. Звісивши ноги з полудрабка і мугикаючи собі під ніс щось чи то церковне, чи то світське, дяк скоса позирав на Шевченкові речі і в голові його крутились невиразні думки, що неодмінно складалися в дяка із запитань і відповідей. Якщо, думав собі він, валізи з такого дорогого матеріялу, то й речі, покладені в них, суть, речі незвичайні, дорогі, бо якісь там лахи возять у клунках чи в торбах. Якщо це гроші, то до кого в Кирилівці можна везти стільки грошей, навіщо їх так багато і, чи може одна людина проїсти і пропити стільки грошей? Отже, не гроші. А коли не гроші, то що? Може, харч? Але хто ж возить у Кирилівку харч? Мабуть, одяг. Якщо одяг, то який? Селянський одяг, приміром, кобеняк чи свитку знову ж у такі валізи не кладуть, а просто кидають на віз. Якщо одяг панський — то чому пан їде дяковим возом, а не добрячою коляскою чи бодай власною бричкою?

Розв'язати це питання дяк був не в силі. Він поклав одну ногу вподовж полудрабка, і тепер йому було зручніше позирати на невідомого і зовсім загадкового подорожнього. Його природжений потяг до запитань і відповідей ще більше розпалився. Від валіз і свиток він перейшов до більш філософських питань. Що, взагалі, возять до Кирилівки? І що може везти в село така людина? Але як не напружувався дяк, він ніяк не міг згадати, щоб селянам у Кирилівку щось привозили, окрім горілки. Він уже хотів був зробити висновок, що подорожній все-таки їде, мабуть, на панський двір у гості, а не до когось із селян, як цей невідомий пан раптом сам спитав його:

— А скажіть мені, пане дяче, чи ще пам'ятають у Кирилівці дяка Богорського? Живий він, чи вже пером земля?

— Батюшка вигнали, — відповів дяк і при цьому на мигах показав дуже красномовно, що дяка Богорського вигнано за пиятику.

— А не розповідав Богорський, як давно колись один його учень одшмагав свого вчителя, коли той напився, різками, та ще й гарненько?

Дяк зареготав.

— Тарас Шевченків!.. — вигукнув він весело і, влізши обома ногами на віз, підібрав під себе ноги в сіні і провадив далі: — Село й досі пам'ятає... Таке мале було, а вже на священослужителя руку зняло.

— А де ж тепер той Тарас?

— А, мабуть, у Сибіру. Де ж йому бути...

— І за що ж його, сердегу?

— А нехай не пише книжок проти панів.

— А ви читали?

— Батюшка читали. Мужики панів ріжуть. Еге... Господи помилуй! Ні малого, ні старого не пожаліли. Геть чисто всіх!.. За це отого Тараса й заслали.

— А, може, ще й не заслали?

— Уже!

Спохмурнівши, Шевченко забирає в дяка батога й віжки. Стає у возі навколішках і жене коней щодуху. Свистить над кінськими задами ремінний дяків батіг. Злякано вхопився за полудрабки дяк. Здивовано дивиться в спину Тарасові і починає раптом боятися його.

Орачі за кілька гонів від шляху, прикриваючи долонями очі від вечірнього сонця, здивовано дивляться на шлях — що це за буря мчить у село?..

Певне, пожалів Шевченко коні, стишив їзду. І, нахилившись до нього ззаду, дяк показав рукою в поле:

— Це вже кирилівський лан... А онде й брати отого Тараса Шевченкового — Микита та Йосип — орють...

Тарас раптом спиняє на рисі коні. Стрибає з воза й гукає щосили:

— Ге-е-ей!.. Мики-и-ито!..

І раптом поле з даля відлунює йому:

— Тара-а-асе!..

І хоч далеко до Микити по ріллі, але Тарас відразу впізнає його постать. Він бачить, як пускає Микита з рук чепіги, кидає батога і, не спинивши коней, біжить до нього. І Тарас біжить на зустріч. Спотикається на ріллі, падає в борозну, знову біжить і дивиться тільки вперед на брата. Ось він уже близько. Тарас бачить, як щось вигукує незрозуміле розхристаний, брудний від землі й поту. Микита. Бачить, як тремтять його вуста, руки простягаються вперед, а по обличчю стікає брудними потьоками піт...

— Тарасе!.. Тарасе!.. — в нестямі вигукує Микита.

Зустрілись. Обнялися і наче приросли один до одного. І коли минули перші хвилини зустрічі, брати схопили один одного за плечі, хвилину дивились один одному в очі. Микита перший зареготав:

— Га-га-га! Ні, таки не загинув наш Тарас! Об'явився!

— Держи хвіст бубликом, Микито! — зареготав і Тарас, добре струснувши брата за плечі. — Нехай вороги гинуть!

І обидва разом зареготались гучним чоловічим реготом дужих і здорових людей.

А вже збігаються до них по всьому лану косарі.

Прибіг і Йосип. Міцно обнялися. Довкола загукали орачі:

— Тарас!..

— Як з хмари впав!..

— А покажися ж!..

— Ану ж, упізнавай, Тарасе!..

Дячок на возі нарешті второпав, кого привіз до Кирилівки. Скинув Тарасові валізи, стьобнув коней і помчав. Дуже кортіло йому привезти на село таку несподівану звістку.

Йосип схопив Тарасові речі і поклав на віз до Микити.

— Їдьмо... Такий гість!..

— Лановий не запише день, — розважив, уже заспокоївшись після зустрічі, Микита і пояснив Тарасові: — Сьогодні празник, то покидаємо ще завидна, але зараз, бач, рано. Три дні щотижня одроби, хоч здохни.

Та Шевченко, скинувши дорожній брезентовий плащ і піджак, закачав рукава і взявся вже за чепіги.

Всі троє братів поверталися того вечора разом на Микитиному возі. Зворушений зустріччю з рідним селом, Тарас уважно розглядався довкола. Мало змінилася Кирилівка за чотирнадцять років, коли він п'ятнадцятирічним хлопцем покинув її. Тільки ще більше попригнивали і попровалювалися стріхи і рясніше взялися брудно-зеленим мохом. Тарасові здалося, що й хати поробились нижчі, і дужче похилились занедбані плоти. Зате садки вибуяли густі й високі, наче намагались заховати страшне убозтво та злидні.

Другого дня Шевченко відвідав могилу померлої торік сестри Марії. Він завжди пам'ятав про свою хвору сліпу сестру, життя якої склалося так трагічно. У листах з Петербурга завжди нагадував родичам, щоб берегли Марію, і посилав на це гроші. Засмучений повертався з кладовища. Хотів розвіятись і спробував малювати околиці Кирилівки, але настрою до роботи не було. Відніс приладдя додому й пішов на село.

Кирилівка була, як на той час, великим селом за двадцять верстов від свого повітового міста Звенигородки і за сто вісімдесять верстов від Киева. Село належало Енгельгардтові, як і кілька інших, ближчих сіл та хуторів, що обробляли майже двадцять тисяч десятин панської землі. Земля була неродюча — мулуватий чорнозем, піски й горби. Вважали за добре, коли земля давала сам-п'ять жита або сам-чотири пшениці. На селянських ділянках — ще менше через нестачу добрива та й часу в кріпаків, щоб добре обробити свої ділянки, розташовані, як звичайно, в три поля та ще й на гірших землях. Тільки самому панові треба було одробити три дні щотижня. Краще жили тяглові господарства, які мали по дві й по три пари волів, за що й одержували від поміщика більшу ділянку для себе і могли її краще впорати. Але переважна більшість кріпаків у Кирилівці були піші, без тягла, та халупники, яких і зовсім не наділяли землею.

З церкви ще не вийшли, і вулиці були майже порожні. Тарас Григорович пішов на майдан, Біля церкви у занедбаній хаті була школа, до якої ходив колись і він по науку до дяка Петра Богорського. Зовні шкільна хата ніяк не відрізнялась від простих селянських хат, тільки була трохи більша. З нагоди храму в Кирилівці, що мав бути наприкінці вересня, школу побілили, а замість гнилого низенького ґанку поклали розбите жорно з вітряка. Одна шибка була вибита, і Шевченко не втримався — зазирнув таки всередину до колишньої своєї "кляси". Дмухнуло на нього здавна знайомим духом. Нічого не змінилося всередині. Дерев'яний не накритий нічим стіл і кілька старих ослонів, і серед них той, на якому сидів і він, тільки став він ще більш пощерблений і подовбаний нетерплячими учнями. А попереду був і ширший ослін, дяків, на якому учні відбували свою кару вишневими різками...

Схвильований давніми, хоч і тяжкими спогадами, Шевченко відійшов від школи і піднявся сходами до церкви. Селяни були розступились, щоб дати йому прохід наперед. але він став позаду. Відправа закінчувалася. Він дивився на обличчя селян і багатьох з них упізнавав, хоч і не відразу.

Повз нього поволі пройшла попівна Федосія. Несподівано для себе вона побачила Шевченка і мимоволі одну мить затримала на ньому погляд. Потім ледь-ледь уклонилась і вийшла з церкви. "Гарна з біса дівка!" — промайнуа думка в Тараса. Микита здаля побачив Тараса, протовпився до нього і кивнув, щоб іти. Вони вийшли на майдан. Тарас поквапливо почав розглядатися по майдану. Перше, ніж Федосія встигла зникнути за хатами, він ще раз угледів її струнку і жваву постать. Микита помітив це, але не подав знаку.

— Зараз і всі вийдуть. Ходімо. Хочу навідати Йосипа. Чи не з'явилася в нього новина. До церкви не прийшов. Мабуть, жде сьогодні.

Жінки Йосипа Тарас ще не бачив, але знав, що вона сестра Варфоломія Шевченка, з яким Тарас був знайомий листовно і якому навіть послав нещодавно свої "Гайдамаки". Майже неписьменний Микита, коли хотів послати Тарасові листа, то завжди просив однофамільця Варфоломія написати під його диктовку, і той часом дописував у листі кілька слів Тарасові й від себе. Так вони познайомились, а тепер і посвоячились.

Йосип ще здаля побачив братів і поспішив назустріч. Він щось радісно вигукував і махав рукою. Спітніле обличчя з прилиплим до чола нерозчісаним волоссям, вся його розхристана постать свідчили про те, що він немало й сам попомучився і і пережив.

— Маю радість! — гукав він. — Синка подарувала жінка.

— Поздоровляю, брате, — схвильовано промовив Тарас.

Микита теж поздоровив Йосипа. Та як підходили до подвір'я, стиха вимовив:

— Не сина тобі подарувала жінка, а Енгельгардтові кріпака...

— Що це ти, брате! — мимоволі вихопилось у Тараса.

Йосип раптом спинився на вулиці і заплакав. Обняв стару дику грушу біля сусідського плоту, притулився до стовбура обличчям і беззвучно плакав. Тарас намагався його заспокоїти.

— Наче та дитина... — говорив Микита. — Що ж подієш — як у людей, так і в тебе.

— Поки виросте, може, й воля прийде, — за-

спокоював Тарас брата. — А як мені пощастить, то й усі будете на волі ще до того...

Йосип розтер сльози на щоках. Коли підходили до його хати, він поривом схопив Тараса за плечі:

— Тарасе, будь же ти хрещеним батьком мого сина. Нехай хоч хрещений його батько буде не худобиною.

Тарас поцілував брата, і вони, відхиливши планицю, що правила за ворота, увійшли на подвір'я.

Якась стара жінка розвішувала на матузку пелюшки й білизну. Обернувшись до чоловіків, стиха промовила:

— Спить голубонька... Сном їй біль розвіється.

І вже рукою зробила знак, щоб не будили.

Тихо увійшли до хати, нахиливши на порозі голови, щоб не зачепитись за одвірок. Пахнуло задухою і свіжою м'ятою. Йосип злегка підштовхнув Тараса ліворуч, за піч, де край полу, вкрита старою свиткою, лежала породілля. Зовсім нерухоме було її мертвотно-бліде, виснажене обличчя із заплющеними очима. Свита вкривала її всю до самого підборіддя, тільки по лікоть засмалена рука простяглася по полу до колиски, підвішеної на мотузці до сволока. Спала породілля, спало в колисці у сповитку немовля.

Заглянувши до колиски, чоловіки підійшли ближче до жінки. Мабуть, вона крізь сон почула присутність у хаті людей, розплющила очі.

— Це ми прийшли, — тихо промовив Йосип.

Очі жінки спинились на Тарасові.

— А це наш Тарас... — підказав Йосип.

Жінка спробувала привітно всміхнутись до Тараса, заворушилась.

— Лежи, лежи, сестро, — застеріг її Тарас, потім нахилився до неї, поцілував. — З сином тебе поздоровляю. Хай росте великий і щасливий.

Вона обняла дівера однією рукою, теж поцілувала і всміхнулась:

— А мені Йосип учора про вас, як прийшов од Микити, то аж до ночі розповідав. А я вже злягла, то не можна було мені туди до вас піти, а то побігла б, привітатись.

— Тарас погодився кумувати в нас, — повідомив радісно Йосип.

— Ой, спасибі ж вам, Тарасе Григоровичу, — кволим голосом прошепотіла жінка.

— Чого ж це ти, сестро, так мене величаєш? Я тобі як брат, то й зви мене Тарасом, та не викай на мене...

Микита теж поздоровив породіллю з сином і відразу попрощався:

— Піду ж, поділюся новиною з родиною. Вже вони до вас зараз поприбігають.

Йосип вийшов поратись по господарству. Тарас залишився.

— Візьми ж онде собі ослінчика, Тарасе, — сказала Мар'яна. — Та посидь хоч трохи біля мене.

— Як почуваєш себе, сестро?

— Ой, радісно ж мені на серці, тільки ж квола я квола... Нездатна й підвестись. Важко було родити.

— А ти лежи собі, не ворушись. Сили повернуться. Це тільки втома.

— Ой, Тарасе, щось почало снитися мені, та таке ж радісне, таке гарне... Коли це й прокинулась. Почула, що хтось дихає тут біля мене. Чи ж присниться ще...

— А що ж, сестро?

— Нібито ми в полі, Йосип і я... Пшеницю жнемо. Сонечко вже високенько підбилось. Натомилися ми. От я й кажу: "Йосипе..."

У цю мить писнула дитина в колисці. Мар'яна шарпнулась, хотіла рукою дістати колиску. Тарас випередив її — тихо-тихо почав колисати. У хаті стояла тиша. Крізь відчинене віконечко чути було, як табун горобців, обсівши раптом тополю біля воріт, зацвірінькав щосили.

— Заснула, сестро? — пошепки спитав Тарас, переставши колисати.

— От я й кажу, — вела далі Мар'яна майже пошепки, із заплющеними очима, — Йосипе, а де ж наші діти? Чом обіду нам не несуть? А Йосип і каже... і каже... Чи забула, що він мені одказав, чи ото прокинулась...

Вона замовкла. І Тарас ніби продовжив розповідати за неї:

"А онде ж вони вже зовсім близько, на горб вийшли і обід нам несуть, — каже тоді Йосип, — ходімо ж у холодок, під верби"... І ви ото пішли в холодок, посідали, втомлені. Дивишся ти, сестро, а діти вже й зовсім близько. Івась твій несе горщик у хустці зав'язаний, а Катруся — полумисок з картоплею у фартушку. І такі веселі, сміються до татка й до мами, щось лепечуть веселе, смішне... А ти, сестро, ступаєш їм назустріч і сама очам своїм не віриш: це ж Івась твій і Катруся вже не панові, і всі ви вже на волі, і лан той уже не панський, а ваш, і самі ви собі пшеницю жнете...

Коли підвів Тарас голову і глянув на Мар'яну, вона вже спала. Радісна усмішка промінилась їй на вустах і вві сні. І він подумав: може, й снить вона тим сонячним сном, що його навіяв він своєю імпровізованою розповіддю...

Остап ТАРНАВСЬКИЙ

ВСЕСВІТ СЕРЦЯ

Я знайду свій спокій на вершині,
де зійшлись дороги у світи,
де дороговказ у мрії сині
хтось встромив, мов напрям до мети.

Де приніс, як втому подорожній,
вечір спомини, мов скринь тягар;
все, чим у житті ставав заможній —
днів минулих досвід, наче скарб.

Не скажу, бо і сказать нікому,
що життя чужинцем перейшов:
не зустрів ні пристані, ні дому
в стукоті мандрівних підошов.

Не радів багатством, що довкола,
вдивлений у всесвіт, що в мені;
на базарах з-під поли, з-під столу
купував хвилини самітні.

Та й тепер, як сонце склонить вії,
в мене в серці інший — вічний день:
в моїй скрині, наче сині мрії,
клаптики розірваних пісень.

Із книги "Самотнє дерево", що появилась друком у виданні "Слова".

Володимир **ДОРОШЕНКО**

Діти в житті і творчості Т. Шевченка

Доповідь прочитана на Науковій сесії НТШ у Торонті.

Ох діти, діти, діти!..
Велика Божа благодать!
Шевченко: "Княжна".

В біографії Шевченка є одна сторінка, на якій його життєписці майже не спиняються. В усякому разі не присвячують їй тієї уваги, на яку вона заслуговує. Це його ставлення до дітей. Дітей він дуже любив, умів до них підійти, з ними розмовляти й бавитися. І діти дуже скоро й охоче з ним заприязнювалися. Шевченко раз висловився: "Кого люблять діти, той, значить, ще не зовсім поганий чоловік".

Цей афоризм як не можна краще підходить до самого Шевченка.

Свою любов до дітей виявив наш безсмертний Кобзар і в своїм житті і в своїй творчості — поетичній, повістевій і в малярській. У своїх поезіях він не раз спиняється на дітях і з якою ж любов'ю про них згадує, особливо про бідних сиріт, про безбатченків тощо. Переживши сам дитячі роки без материнської ласки й опіки, бо його мати померла передчасно (20. VIII. 1822), коли йому було вісім років, зазнав Шевченко сиротою багато горя, особливо, коли слідом за матір'ю, пішов і батько (21. III. 1825 р.). І ціле життя тужив він за матір'ю, за материнською ласкою. Слово **"мама"** було для нього **"великеє, найкращеє слово"**. "У нашім раї, на землі", писав він р. 1849 в Кос Аралі в поезії цієї ж назви —

"Нічого кращого немає,
Як тая мати молодая
З своїм дитяточком малим."

Цей образ нагадував йому Божу Матір з Її божественним Сином.

— "Буває іноді: дивлюся,
Дивуюсь дивом і печаль
Охватить душу, стане жаль
Мені її, і зажурюся
І перед нею помолюся,
Мов перед образом святим
Тієї Матері святої,
Що в мир наш Бога принесла".

І в дальших рядках описує й радощі молодої матері, що не може надивитись на свою кохану дитину, й горещі, що спіткали її в дальшому житті.

Пізніше він розгорне цю тему ширше в "Неофітах" (1847 р.) і в "Марії" (1859). Власне сирітство раз-у-раз навертало Шевченка на цю тему: мати й діти, надто діти-сироти. Він і свою сирітську долю описував у власних поезіях, а доля якогось хлопчини нагадувала йому і його власне дитинство.

Пригадуєте рядки з поезії "І золотої і дорогої" про малого хлопчика в селі:

"Мов одірвалось од гіллі,
Одно-однісінькe під тином
Сидить собі в старій ряднині...
Мені здається, що то я,
Що це ж та молодість моя".
(Кос Арал, 1849).

І як гарно вмів він відчути і дитяче горе й дитячу радість. У його поезіях і в повістях подибуємо багато автобіографічного взагалі й зокрема про його дитячі роки, як от, напр., згадка в "Гайдамаках", у "Мені 13-ий минало", "А. О. Козачковському" або в повістях "Варнак", "Княгиня".

У "Гайдамаках" згадує про "ті шляхи, що я міряв малими ногами", коли він ходив та плакав, та шукав людей, щоб добру навчили". У поезії "Мені 13-ий минало", написаній у 1847 р. в Орській кріпості, оповідає про свої дитячі переживання, коли він пас ягнята за селом: гарно й весело він себе почував, бо кругом його було гарно й весело:

"Господнє небо і село,
Ягня, здається, веселилось!
І сонце гріло, не пекло!"

Та раптом душу малого оповив сум. Згадалася йому його сирітська доля:

"Нема в мене хати,
Не дав мені Бог нічого!..
І хлинули сльози!.. А дівчина
При самій дорозі,
Недалеко коло мене
Плоскінь вибирала
Та й почула, що я плачу,
Прийшла, привітала,
Утирала мої сльози
І поцілувала"...

І тоді:

'Неначе сонце засіяло,
Неначе все на світі стало
Моє... лани... гаї... сади!..
І ми, жартуючи, погнали
Чужі ягнята до води."

Це була Оксана Коваленко, яку поет не забував ціле своє життя. Згадує він про неї в цілому ряді своїх поезій: у вступі до поеми "Черниця Мар'яна", у "Три літа", "Ми вкупочці колись росли" та в інших.

"Чи правда, Оксано, чужа чорнобрива, — пише він у згаданому вступі до "Черниці Мар'яни" —

"І ти не згадаєш того сироту,
Що в сірій свитині, бувало, щасливий,
Як побачить диво — твою красоту,
Кого ти без мови, без слова навчила
Очима, душею, серцем розмовлять,
З ким ти усміхалась, плакала, журилась,
Кому ти любила Петруся співать?"

*) За творами Шевченка — поетичними і прозовими та за виданими в Києві 1958-го р. двома збірками спогадів про нього: **Біографія Т. Г. Шевченка за спогадами сучасників.** Вид. Академії Наук УРСР, ст. 436 + (2), і **"Спогади про Шевченка"**, Держвидав художньої літератури, ст. 657 + (1).

В поезії "Три літа" згадує він про

"Оксану, мою зорю,
Мою добрую долю"...

У посланії до А. Козачевського згадує Шевченко про свої шкільні роки:

"Давно те діялось! Ще в школі,
Таки в учителя-дяка,
Гарненько вкраду п'ятака
(Бо я було трохи не голе,
Таке убоге) — та й куплю
Маленьку книжечку.
Хрестами
І визерунками з квітками
Кругом листочки обведу
Та й списую Сковороду,
Або "Три царіє со дари".
Та сам собі у бур'яні,
Щоб не почув хто, не побачив,
Виспівую, було, та плачу"...

У повісті "Варнак" усе те, що Шевченко оповідає про дитячі літа свого героя: як він утікав від священика до своїх товаришів та просиджував цілий день під тином у бур'яні, як його голубила й годувала сестра, коли він нарешті несміливо вертався додому, неначе списане з його власного життя. У "Княгині" оповідає, як то він ходив шукати залізні стовпи, що підпирають небо, як його стрінули чумаки й привезли до хати й як його голубила сестра Катерина, що була йому як за няньку, та про свої шкільні роки — про свого вчителя-дяка, сліпого Совгиря і свої пригоди під його ферулою.

У "Наймичці" згадує, як чумакував з батьком, мавши 13 років.

І те, що він сам пережив у своїм дитинстві, давало йому ключ до зрозуміння дитячої душі і вміння підійти до дитини. Поет ціле своє життя мріяв про власну родину, про те родинне тепло, якого так мало зазнав у своєму дитинстві. І ту свою нездійснену мрію-щастя мати власну сім'ю, власних дітей і любов до них переносив і на чужих дітей. З його біографії знаємо цілу низку фактів про те, як він любив дітей і як дбав за них та бавився з ними.

У своїх мандрах по Україні у 40-их роках (1843—1844, 1845—1847) Шевченко, як сам про це оповідає в повісті "Княгиня", завжди мав про дітей у своїй кишені цукерки. Раз, згадує він у цій повісті, трапилось йому зайти в одну хату десь над Трубайлом на Переяславщині. А тут у хату входить господар із дитятком на руках, а воно чогось плаче. "Я, — каже поет, — простягнув йому цукерка. Дитя спочатку подивилося на мене своїми незвичайно великими очима, потім мовчки взяло цукерка і, усміхаючися, упхало його в свої рожеві усточка". Так заспокоїв Шевченко дитинку й здобув цим прихильність господаря. І поет зауважує з цього приводу:

"Нічим не можна так скоро прихилити до себе нашого похмурого земляка, як приголублюючи його дитину, **і я часто не без користи вживав цієї тактики**" (підкреслення моє. В. Д.).

А Ол. Афанасіїв-Чужбинський оповідав нам у своїх спогадах про те, як Шевченко бавився з сільськими дітьми. "Велику втіху, — каже він, — мав Шевченко від селянських дітей, які звичайно цілими днями бувають на вулицях. Тарас Григорович нераз приєднувався до їхнього гурту і, підбадьоривши полохливе товариство, розповідав їм казки, співав дитячих пісень, яких знав безліч, робив пискавки і невдовзі завойовував прихильність усіх дітлахів". Ніколи не забуду, — веде Чужбинський свою мову далі. — Пішов він якось рано-вранці малювати руїни Золотих воріт, недалеко від їхнього мешкання — жили вони тоді у Києві (р. 1846) разом на одній квартирі, а околиці, де малював Шевченко, в тих часах ще не були забудовані. Чужбинського запросили знайомі, щоб приходив із Тарасом Григоровичем до них у гостину, й він пішов шукати поета. "Підходжу до Золотих Воріт і що ж бачу? Тарас Григорович розстелив квітчасту хустку, а на неї посадовив трирічну дівчинку і з клаптиків паперу майструє їй якусь іграшку". Він розповів мені свою пригоду. Години коло п'ятої сидів він і працював, аж раптом за валом унизу почувся дитячий плач, на який він спочатку не звернув був уваги. Але плач не вгавав і ставав щораз дужчий. Місце безлюдне. Шевченко не витримав, пішов гребенем валу й зазирнув униз. У рівчаку сиділа дитина й жалібно плакала. Поблизу — ні душі, лише кілька телят паслося оддалеки. Шевченко пробіг кроків двадцять — нікого. Нічого робити, треба було сходити і взяти дитину. Дівчинка переляка-лась і заплакала ще дужче. Заспокоївши її, як міг, Тарас Григорович поніс свою знахідку до Золотих Воріт. Йому якось удалося забавити її, але добитися толку не можна було, бо дівчинка лепетала тільки "мама", "няня" і більше ні слова. Давав він їй бублика, але дитина не могла вкусити і все повторяла "мама", "няня". Тарас Григорович не знав, що робити. Не міг же покинути дитину, та й ще налякану й певне голодну. "Я, — каже Чужбинський, — відразу подався до сусідніх будинків, яких було поблизу зовсім не багато. Але ніде не знали дівчинки. Ми вирішили йти додому й повідомити поліцію. Я взяв Шевченкову течку, а він дитину і так дійшли ми до Софійського собору. Молода перелякана жінка в домашньому одягу вибігла з заулка й, побачивши нас, кинулася назустріч". — "Мати" — сказав Шевченко й, не кажучи й слова, подав їй дитину.

Виявилось, що нянька понесла дитину гуляти, але, напевно, зустріла дорогою знайому чи знайомого, добре випила й завалилася в рівчаку спати, а дитина пішла вздовж рову.

Йдучи додому, Шевченко сміявся, як би він виховував дочку, коли б дівчинку не розшукали батьки.

Бувши на засланні в Новопетровській кріпості, Шевченко дуже прив'язався до дітей свого земляка, коменданта Ускова — хлопчика Миті й дівчаток — Наталочки й Надійки. Хлопчикові було три роки, коли Ускови прибули до кріпости. Але даймо слово самому Шевченкові. У листі до Андрія Козачковського з 30 червня 1853 р. він гірко оплакував передчасну смерть свого малого приятеля. "Комендант, що недавно прибув до нас, — писав він, — привіз із собою жінку й одну дитину по третім годочку. Мила, прекрасна дитина, а все, що в природі прекрасне, як **вилиця** в'ється коло нашого серця. Я полюбив це прекрасне дитя, а воно, сердешне, так до мене прив'язалося, що, бувало,

й уві сні до себе "лисого дядю" кликало. І що ж? Воно, сердешне, захворіло, довго нудилось і вмерло. Жаль мені мого маленького друга, я сумую, іноді приношу квіти на його дуже ранню могилу та плачу"... І Шевченко виліпив скульптуру та спорудив пам'ятник на могилі свого малого приятеля.

"Пам'ятник, — згадує дружина коменданта Ускова, Агата Омелянівна, — був зроблений прекрасно. Шевченко сам наглядав за роботою над ним. Був він зроблений у лицарському стилі з білого каменю". Став він початком скульптурних занять поета-засланця. Нічого й говорити, як він цим пам'ятником прихилив до себе зажурених батьків.

Тоді ж Шевченко намалював і своїх "Байгушів"-киргизенят і, посилаючи їх Бр. Залеському, писав до нього: "Спробуй, чи не вдадуться Тобі на темному тлі голівки дитячі", та додав: **"Я так дітей люблю, що не наглядівся б на вірний одпечаток янгола"** (підкреслення моє. В. Д.).

Полюбив він, як уже я згадував, і інших дітей Ускових — дівчаток — що народилися вже в кріпості. "Дітей, — згадує А. Ускова, — Шевченко дуже любив. Мою старшу, Наталю, він пестив і завжди шукав нагоди бути з нею".

Оця Наталя пізніше оповідала, як Тарас Григорович бавився з нею. Він, як мав вільний час, завжди був із нею, оповідав їй про Україну, робив їй удочки, плів кошики і співав пісні, то журливі, від яких стискалося її дитяче серденько й проливалися сльози, то веселі. І невимовно любила Наталочка свого дядю Горича, як вона його називала. "Справжній Горич, моє серденько, моя ясочка!" — примовляв поет, цілуючи її. Для своєї улюблениці, Наточки, лишав він шматочки цукру після раннього чаю, які, часом забруднені мухами, правили їй за найкращі ласощі.

А внучка цієї Наталі, Є. Литвинова розповіла нам зі слів своєї бабусі Агати про те, як любив дівчаток наш Кобзар. "Найбільше він любив товариство Наталі й Наді, — згадувала бабуся, — з якими міг вовтузитися цілими годинами. Надя тоді була ще в пелюшках, він так втішно її гоцкав. Візьме її на оберемок, сам такий великий, незграбний, а бере так ніжно, обережно й носить і всміхається дитині такою ясною, любовною усмішкою. А Наталя, твоя мати, коло нього всією душею впадала. Побачивши його ще здалеку, вона бігла до нього щодуху, обхоплювала його руками, тягнула, шарпала, висла на шиї, а він, весело всміхаючися, садовив її собі на плечі або гонився за нею по садку, вимовляючи якісь неймовірні звуки й удаючи, що хоче її вкусити. Прийдеш, бувало, в садок подивитися, де Наталя, — почуєш сміх, вереск, отже десь тут, з Тарасом Григоровичем. У тіні під деревом лежить він, обличчя в траві, а Наталя, махаючи гілочкою, сидить у нього на спині, розкуйовджує йому волосся і дзвінко сміється. Часто, набігавшись і втомившися, вони засинали під деревом мирним сном."

Усков дав Тарасові Григоровичу ділянку на своєму городі, й він цілими днями, встаючи разом із сонцем, шпортався на грядках. "Наталя, звісно, була його першою помічницею. Вона, наприклад, робить ямки палічкою, а він кладе в них горох чи біб. Далі беруться поливати. Він з великою лійкою, Наталя з маленькою. Поливають до того, що дівчинка вся вимажеться й біжить додому мокра. Городовину садили так поважно й обоє так сопли носами, що я швидко йшла геть, щоб не розсміятися. Іноді йшли в поле й верталися звідти у вінках, щасливі й задоволені.

Наташенька, як завжди називав твою матір Тарас Григорович, була його улюбленицею. Під час обіду, а обідав Тарас Григорович завжди в нас, Наталя, хоч на неї й суворо поглядав та погукував батько, вибиралася до Тараса Григоровича на коліна й пустотливо годувала його найсмачнішими "пельменями", які він дуже любив. По обіді дід і Тарас Григорович йшли в садок до альтанки полежати й там зараз же засипали. "Розбійниця" Наталка йшла туди, сідала коло дверей і терпляче дожидала, поки прокинеться її друг. Але терпець її швидко уривався й тоді вона навшпиньках підкрадалася до Тараса Григоровича й починала йому лоскотати в ніздрі. Через хвилину, на втіху їй, ніс Тараса Григоровича починав морщитися, пчихав, і Наталка, дзвінко регочучи, швидко вибігала з альтанки.

Наталю вчив Шевченко українських пісень і дівчинка, маючи від природи добрий слух і чистий дзвінкий голос, заливалася ними, втішно перекручуючи слова й захоплюючи Тараса Григоровича. Іноді ввечері він разповідав Наталі казки, гарні, фантастичні. Дівчинка сиділа в нього на колінах, не ворушачись, роззявивши рота, як вороненя, і не зводила з нього очей."

Тут, до речі, буде навести оцей запис із Шевченкового щоденника під датою 16 червня 1857 року: "На городі чи в саду — літня резиденція нашої комендантші, і ввесь вільний час тепер проводжу в її сім'ї: у неї двоє любеньких дітей, Наташенька й Надінька, і це єдиний мій відпочинок і розривка в оцій огидній глушині". А ось другий запис 11 липня 1857, незвичайно важливий для характеристики його ставлення до дітей: ,

"Вертаючись на город, набрів я на стежечку, на засохлій грязюці якої було видно відбитки мініятюрних дитячих ніжок. Я милувався й слідкував за цим крихітним дитячим слідом, поки він не зник в степовому полині разом із стежечкою".

Не забував Шевченко своїх любих дівчаток, і звільнившися з заслання. 17 лютого 1858 року писав він з Нижнього Новгороду до Ускова: "Сердечно тішуся, що Вам і Агаті Омелянівні добре ведеться та що любі й маленькі друзі мої, Наташенька й Надєнька, здорові. Надєнька, гадаю, вже бігає. Як би мені хотілось її погоцькати! А моя умниця красуня Наташечка чи згадує свого дядю?"

І поет журиться, що не може переслати своїм улюбленицям жадного дарунку, бо в Нижньому, не в ярмарковий час, нічого не можна дістати.

30 вересня записує поет про зустріч на бульварі трьох дівчинок і хлопчика. "Прегарненькі й жваві діти. Убір їх видався мені й дивним, і жалюгідним. На дівчатках були якісь коротенькі легенькі діряві мантильки, дворянсько-німецького крою. Рученята голі, й майже босі. На хлопчику поярковий (з ягнячої вовни) сірий капелюх із пером і мантилька така ж, як і на дівчатках, а черевики ще гірші. Взагалі видалися вони мені схожими на трупу діток-комедіянтів. Я дійшов із ними до цукорні, купив їм солодких пиріжків за коповика й познайомився.

Звуть їх: Катя (найжвавіша), Надя й Дуня, а хлопчика Саня, діти якогось Арсенієва, театрального музиканта. Значить, я не дуже й помилився. Прощаючися, вони запрошували мене до себе в гості, і я, розуміється, обіцяв прийти".

Дуже любили Шевченка й молодші сестри та брати К. Піунової, як про це оповідає вона в своїх споминах про поета. Він їх, "як і взагалі всіх дітей, — каже Піунова, — дуже любив. Вони його бувало, буквально обліплять, і він цілими годинами бавився з ними, співав українських пісень і особливо потішав піснею, яку він навчив підспівувати хором:

"Поведу козла на базар,
Накуплю білил-рум'ян.
Хор:
Ах, чеберики-чок-чебери,
Жена, мила, бай-говори!.."

І діти найменші так "начеберикувались", що, не вміючи вимовляти "Тарас Григорович", називали його "Чеберик" або "Чок-Чеберик".

Влітку 1859 року Шевченко поїхав відвідати свої рідні сторони — Моринці й Кирилівку, де проживала його рідня — сестри й брати із своїми дітьми. Десь при кінці червня був він там, виїхавши 28 червня з Корсуня, де гостював у Вартоломія Шевченка. Отож на другий день по приїзді, — оповідає його племінник і Хрещеник Трохим, син його брата Йосипа, — зібрав Тарас Григорович у садку багато-багато дітей, обдаровував їх цукерками, грався з ними в піжмурки.

Весело бавився Шевченко з дітьми й на Приорці, як про це згадує в своїх спогадах Степанида Лобода, в домі сестри якої проживав у серпні 1859 р. поет. Варто послухати, що вона оповідає. Однієї неділі, — згадує вона, — Шевченко "задумав зробити дітворі добре частування. Дітей набігло з пів-сотні. Тарас Григорович тим часом подався на базар і накупив стільки ласощів, що ледве доніс їх до квартири. Накосили трави, послали у подвір'ї, і діти цілий день качалися по ній і перекидалися, сповнюючи околиці гамором веселих дзвінких голосів. Та на цім не закінчилось: по обіді перекупка привезла повний віз яблук, груш, пряників, бубликів і т. ін." Це друге частування відбулося вже на вигоні, що за Приоркою, куди хазяйка, що боялася за цілість свого садка, спровадила галасливу юрбу, разом з своїм квартирантом. А Тарас Григорович був сам не свій: бігав, метушився, пустував, реготав. Дорослі люди дивилися збоку на гульбище і голосно промовляли: "Старий, мабуть, теє... трошки божевільний".

"Пообідавши, — каже далі С. Лобода, — Шевченко йшов у сад, лягав під яблунею й голосно скликав дітей на розмову". "Кого люблять діти, — мовляв він, — той, значить, не зовсім поганий чоловік". Коли ж Тараса Григоровичо починав змагати сон, діти, за умовою, повинні були тихенько розійтися. "Тікаймо, бо дядько вже хропе, наче коняка!" казали вони, розбігаючись.

Напередодні від'їзду Шевченко приніс хазяйці та її дітям 15 фунтів фіґ, "щоб вони їли та не кашляли".

"Із сльозами проводили любого Кобзаря мешканці Приорки."

А тепер послухаймо, що оповідає про Шевченка і його любов до дітей, а дітей до нього Надія Кибальчич, українська письменниця, що писала під прибраним ім'ям Наталка Полтавка. Будучи ще дитиною (народилася вона в 1856 р.), вона проте добре запам'ятала Шевченка, який бував у їх родині в 1860 р. в Петербурзі та на дачі в Стрельні.

"Я, — згадує вона в своїх спогадах про поета, — була дуже маленька, не мала ще й п'яти років, коли вмер Шевченко, проте пам'ятаю його дуже виразно. Не багато я знала його й про нього, але одне запам'яталось мені: він любив дітей і діти його любили. Якась незбагнена сила зв'язувала його чисту високу душу з цими непорочними істотами. Переказую, що пригадалося мені про нього з мого далекого минулого. Одного вечора (це було в Петербурзі) ми всі зібралися в нашій їдальні навколо чайного стола. Я була в тривожному стані, чекали одного нашого знайомого, якого я чогось бялася й не полюбляла... Почувся дзвінок, я стрімголов схоплююся з свого місця й ховаюся обличчям у батька на колінах. Чути чиїсь тяжкі кроки, але гість, увійшовши, мовчить, не подає голосу, очевидно його попередили...

—А подивись, хто прийшов! — загадково-весело говорить мені батько. Підозріваючи зрадницьку пастку, я не рухаюсь.

— Та то не той дядько, не бійсь!.. Подивись!..

Той самий результат: я не піддаюсь.

Батько бере мою голову й силоміць підводить. Я в жаху відкриваю міцно приплющені очі й бачу: переді мною стоїть здоровий, лисий "дядя" з найдобродушнішою усмішкою на круглому, повному обличчі.

— Дядько Кобзар! — скрикнула я і в одній хвилині повисла в нього на шиї.

Пам'ятаю ще й другий випадок. Ми переїхали на літнище до Стрєльні, й Шевченко в нас гостював. Одного разу, забравши нас — дітей — мене, яку називав "моє маленьке", й сестру мою, молодшу за мене, яку називав "моє велике", — пішов з нами гуляти на якусь поляну. День був ясний, соняшний, золотистий. Ми з сестрою безугавно бігали по запашній, сорокатій леваді, рвали цілими оберемками квіти й тягли їх навперейми "дядькові Кобзареві". А в іншому спогаді пише вона: "Тільки діти прояснялн його захмарене чоло. Скоро тільки побачить котрусь із нас, мене або мою сестру Маню, — тоді ще малятох, — схопить на руки, підніме високо-високо над головою: "Ох, ти ж моє маленьке!" — "Ох, ти ж моє велике!" промовляє з властивою собі ласкавою жартівливістю.

І ми, діти, його обожнювали."

Тепло згадує про Шевченка й полковник Борис Суханов-Подколзин, що його на початку 60-их років учив малювати великий наш Кобзар. Було тоді Суханову років 13-14. "Тепер, — пише він, — я не пригадую, коли і хто ввів у наш дім приземкуватого, лисого, вусатого чоловіка, якого всі відразу, а ми, діти, особливо полюбили і з яким, так би мовити "заприятелювали".

Про своє навчання у Шевченка він озивається як про найкращий час, "справжнє свято", що справляло малому учневі велику радість.

Так ми вичерпали всі, досі відомі згадки про ставлення Шевченка до дітей, про його до них щи-

ру любов, що завжди зустрічала з їхнього боку таке саме почуття.

Нарешті слід згадати про Шевченкові заходи задовольнити шкільні потреби українських дітей. Мав він на думці скласти цілу низку підручників для народних шкіл в Україні — розуміється українських — історію й географію України, аритметику тощо, але з того задуму встиг зладити тільки Буквар, — передчасна смерть не дала йому змоги виконати намічений плян.

Але Шевченко такою самою любов'ю огортав і інші створіння — котят, цуценят, пташок і взагалі живу природу — квіти, зела, дерева.

Афанасіїв-Чужбинський, у своїх уже згадуваних споминах про Шевченка говорить про це так:

"Людяність його виявлялася в кожній дії, в кожному русі, навіть до тварин ставився він з ласкавою ніжністю. Не раз захищав він котенят і цуценят від злих намірів вуличних хлопчаків, а пташок, прив'язаних на шворці, викуплював іноді в дітей і випускав на волю. Ми жили поблизу базару (Чужбинський у 1846 р. жив разом із Шевченком. В. Д.) і я пам'ятаю, як бувало тішиться він і кличе мене до вікна, коли яка-небудь собачина, вкравши шматок хліба чи бублика, боязко крадеться попід тином. Одна обурлива сцена мало не обійшлася нам дорого. У Києві в той час поліцейські служники, що мали на обов'язку бити собак, так звані гицлі, чинили свою справу прилюдно серед білого дня на базарі. Вони ходили озброєні довгою палицею з залізним гачком на кінці і другою короткою ломакою (добивач). Впіймавши тварину гачком, вони добивали її ломакою. Йдучи на "Козине болото", ми якось раз натрапили на таку сцену. Гицель схопив велику собаку за ребро й, не зовсім убивши її, тягнув напівживу по місті. Тарас Григорович обурився й докорив живодерові. Гицель відповів грубо і тут же почав катувати собаку, яка страшенно скавуліла. Шевченко вихопив у нього ломаку... Проте коповик (50 коп.) владнав усе. Гицель одним спритним ударом добив тварину, але Тарас Григорович довго не міг заспокоїтись".

"Любив він, — згадує Чужбинський, — і поважав природу. Блукаючи з ним по лісах понад Сулою і Сліпородом, ми довго сидимо було біля нірки якогось жучка і вивчаємо його нехитрі звичаї".

Кінчаючи, слід ще згадати, що і в своїй малярській творчості не забував наш великий мистець про дітвору. Поминувши учнівські роботи, годиться назвати твори, що їх він виконав, ще бувши на волі, як от "Селянська родина" з 1843 р., де він змалював батька, матір і дитину між ними, "Діти князя В. М. Репнина-Волконського". Та найбільше намалював він дітей саме на засланні — дітей киргизьких, чи по-теперішньому — казахських. В рр. 1848-49 змалював Шевченко дві картини: Киргизький хлопчик дрімає й Киргизький хлопчик топить грубку. До 1853 р. належать згадані вже мною — байгуші, жебраки-киргизенята. В рр. 1856-57 намалював він оці чотири картини з життя Киргизьких дітей: 1) Киргизка над ступою, а коло неї хлопець, 2) "Щасливий ловець" — хлопчина зловив раків, 3) хлопець грається з кішкою й 4) "Державний кулак", що грозить малим жебракам.

От так перейшли ми за порядком життя й діяльність безсмертного Тараса, так чи інакше зв'язане з дітьми. Бачимо, що вся вона овіяна у нього теплою любов'ю до малечі.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Афанасьєв-Чужбинський Ол. — "Русское Слово" (спб.), 1861, кн. 5 і окрема відбитка.
2. Кибальчич Надія — "Киевская Старина" 1887, кн. 3.
4. Лобода Степанида — "Пчела" 1878, чч. 2 і 5. (Під псевдонімом С. Крапивина).
3. Литвинова Є. (внучка Агати Ускової, донька Наталії) — "Життя і Революція" 1928, кн. 3.
5. Пиунова Катерина (записав її син Микола) — "Литературный Современик" 1939, кн. 3.
6. Суханов-Подколзин Борис — "Киевская Старина" 1885, кн. 2.
7. Ускова Наталія — "Киевская Старина" 1889, кн. 1.
8. Шевченко Трохим (син Шевченкового брата Йосипа). Записав Петро Кореневський — "Киевская Мысль", 1914, ч. 5.

КОЗУБІВСЬКА ЗУСТРІЧ НОВОГО РОКУ

31 грудня козубівці зустрічатимуть Новий Рік у литовській залі — 1129 Дундас захід (ріг Дундесу та Осінгтону). Нанято дві залі — в одній гратиме оркестра, а в другій буде буфет.

Уже нанята фахова оркестра із п'яти осіб. Багатий буфет з напоями та іжею.

Вечір улаштовується виключно для членів "Козубу" та сталих гостей і їх родин та друзів.

Щоб одержати квиток вступу, треба зголоситися до одної з таких осіб: М. Голинського, Д. Романика, П. Волиняка. Вступ — 3.00 дол. від особи.

Кількість місць обмежена, тому козубівців і гостей просимо не зволікати із замовленнями, щоб потім не було нарікань, якщо комусь не вистачить місця.

Дмитро СОЛОВЕЙ

СРСР — КОЛОНІЯЛЬНА ІМПЕРІЯ

1. Про деякі прояви колоніялізму в СРСР на ділянці економічній та культурно-освітній

Чи існує в СРСР колоніялізм? Чи всі складові республіки СРСР насправді рівні, рівноправні, і їхні потреби в однаковій мірі задовольняються органами влади диктаторів? Відповісти на ці питання, спершися на фактичні цифрові дані, не так легко. Все бо, що може з'ясувати цю справу, досі старанно приховувалося. Та за останні роки все ж обставини примусили владу дещо оголошувати. Почали з'являтися в друкові різні статистичні відомості. І дещо з того, що стало відоме, можна вже використати для висвітлення цього питання, як безсумнівний доказовий матеріял.

Спробуймо ж тут зібрати та проаналізувати в порівняльний спосіб бодай деякі з цих офіційних матеріялів.

За даними перепису 15. I. 1959 р. людности в республіках СРСР було: в РРФСР — 117.494 тис., або 56,3% всієї кількости; в Укр. РСР — 41,893 тис., або 20.0% і в інших складових республіках Союзу — 49.440 тис., або 23,7% загальної кількости.

Державна скарбниця в СРСР — спільна для всіх націй. Кожна неросійська нація своєю працею та продукцією вносить до тої спільної скарбниці вартостей не менше за питому вагу своєї людности в Союзі. Принаймні ми це твердо можемо говорити про Україну та її народ. Ось, наприклад, голова Ради Міністрів Укр. РСР — Н. Т. Кальченко, подає:

"Частка України у всесоюзному виробництві окремих видів промислової продукції в 1958 р. становила у відсотках:

залізна руда	56
чавун	51
вугіль	33
трактори	37
магістральні тепловози	78
мінеральні угноєння	27
цукор	67
зерно	22
м'ясо	26,6
молоко	23

Радянські люди справедливо називають Україну одною з могутніх металюргійних і паливних баз країни (себто СРСР — Д. С.). У 1958 р. в республіці було витоплено більш за 20 млн. тонн чавуну, 21,7 млн. тонн криці, вироблено 17,7 млн. тонн прокату, видобуто бизько 50 млн. тонн залізної руди, 164 млн. тонн вугілля"...

І далі продовжує:

"Радянська Україна низкою найважливіших видів промислової продукції в достатній мірі перевищує значну кількість високорозвинених капіталістичних країн. Так, вона витоплює чавуну більше, ніж Франція і Бельгія, а криці більше, ніж Італія, Бельгія, Швеція, Австрія та Австралія, вугілля добуває більше, ніж Франція, Бельгія, Голляндія, Австралія та Японія, якщо їх разом взяти".

Із цього свідчення голови Ради Міністрів Укр. РСР ясно видно, що важливе значення для СРСР має Україна. Адже вона постачає величезну кількість сировини, півфабрикатів і готових виробів, які в найголовніших галузях промисловости становлять від 22 до 67 і 78%% продукції всього Союзу. Це — при вазі людности України в Союзі — 20%.

І всю ту продукцію Москва забирає з України задармо. Не за гроші, і не способом товарообміну, а способом колоніяльного випомповування, способом звичайного колоніяльного визиску. Московський пропагандист Д. А. Чугаєв пише, що ще в 1919 р. (коли московська червона армія вдруге захопила значну частину території Української Народньої Республіки):

"Передвижение продуктов из одной республики в другую установилось (точніше: встановлене було Москвою — Д. С.) не на основе товарообмена, а в порядке осуществления единого плана снабжения".[2]

Один із молодих дослідників, що протягом вже багатьох років вивчає становище в СРСР і в Україні, у доповіді, що була зачитана 20. 2. 1960 на засіданні Комісії Укр. Вільної Академії Наук у США, твердив, що Україна витворює нині не менш як 20-22%% продуктивного капіталу СРСР.[3] Але нам здається, що це, мабуть, применшена цифра.

Та хоча Україна (як це видно із свідчення Н. Т. Кальченка, голови Ради Міністрів Укр. РСР) постачає Союзові величезні цінності, їй, як опанованій збройною силою колонії, ЦК КПРС визначає для розбудови її господарства — щонайменше. Найкращою ілюстрацією до цього є розподіл капіталовкладань у народнє господарство. За увесь час панування ЦК КПРС над Україною, Україна одержала й продовжує одержувати мізерну частку всесоюзної суми капіталовкладань, що ніяк не дорівнює ані питомій вазі її людности в Союзі, ані питомій вазі продуктивної праці тої людности та господарському потенціялові республіки. Так, при питомій вазі своєї людности і свого господарства в Союзі не менше 20%, Україна одержала із спільної для всіх республік державної скарбниці протягом 37 років (1918—1955) тільки 16,4% всесоюзної суми капіталовкладань. У 1956 році цей відсоток знизився до 15,6%, а за пляном на 1959—1965 рр. має творити ще меншу частку — 14,6%. Отож, у поточному семиріччі Україна має одержати капіталовкладань на 5,4% менше питомої ваги своєї людности і свого господарства в Союзі.

Якщо ці капіталовкладання (у цінах на 1. 7. 1955 р. і без врахування незначних колгоспних сум) розрахувати на одиницю людности, то за 1918-1955

рр. в РРФСР припало 8.555 крб., а в Укр. РСР тільки 5.832 крб., або на 31,8% менше. За контрольними ж числами на 1959-1965 рр. на одиницю людности має припасти капіталовкладань в РРФСР від 8.119 до 8.290 крб., а в УРСР тільки від 5.108 до 5.228 крб., або на 37% менше, ніж в РРФСР.[4] В цілому ж майже за півстоліття (1918-1965) ми маємо таку цікаву динаміку відносного зменшення ваги капіталовкладань у народнє господарство України порівнянно з РРФСР із розрахунку на одиницю людности:

Періоди:	Україна одержала капіталовкладань менше за РРФСР на:
1918-1928 рр.	-1,0%
1933-1937 рр.	-16,8%
1951-1955 рр.	-33,3%
1959-1965 рр. (плян)	-37,0%

Тут ми коротко зупинилися на характеристиці загальної картини дискримінаційного розподілу капіталовкладань СРСР між основними республіками. А тепер гляньмо, як ЦК КПРС, диктатор в країні, розподіляє гроші із спільної державної скарбниці на культурно-просвітні потреби окремих республік і народів СРСР, що є, нібито, рівноправні й суверенні, і які мали б одержувати цих засобів у пропорції рівній питомій вазі їхньої людности в Союзі.

Щоправда, прямих даних про грошеві витрати на них (за винятком одного випадку) не оголошено, або оголошено так, що вони не дають можливости здобути порівняльної картини, без чого важко робити певні висновки. Проте й посередні дані, що їх уже дають офіційні статистичні довідники, коли їх зібрати, звести докупи й проаналізувати, цілком ясно свідчать про напрямок колоніяльної політики ЦК КПРС в середині Союзу, який фактично зовсім таким не є.

1. Дитячі садки в обсязі всіх республік СРСР за 1951-1955 рр. Відомості про бюджетові витрати на дитячі садки в містах та робітничих селищах, з одного боку, і з другого — в сільських місцевостях ми маємо лише за п'яту п'ятирічку: 1951-1955 рр.[5] Усі ці витрати із республіканських бюджетів досягли 8,275 млн. крб. в обсязі СРСР. А з того числа на РРСФР припало — 5,439 млн. крб., або 65,7% всієї суми при вазі всієї людности РРФСР (за даними 1956 р.) рівній — 56,5%. Отож, РРФСР одержала цих фінансових засобів на 9,2% більше за питому вагу своєї людности в Союзі.

На Укр. РСР припало 1,171 млн. крб., або 14,2% всієї суми при питомій вазі її людности в Союзі — 20,3%, тож — на 6,1% менше за питому вагу її людности.

На частку інших неросійських республік припало — 1,665 млн. крб., або 20,1% при питомій вазі в Союзі всієї людности цих республік — 23,2%, або на 3,1% менше проти питомої ваги їхньої людности.

Як бачимо з цього, Україна навіть у справі дитячих садків поставлена в найгірші умови. При чому, при розподілі із спільної державної скарбниці фінансових засобів на утримання дитячих садків ЦК КПРС виявив особливо дискримінаційний підхід до українського колгоспного селянства. Про це красномовно говорять цифри офіційного справоздання.

Із загальної суми 1,611 млн. крб., що її асигновано було на утримання дитячих садків по селах СРСР, для РРФСР дано було 1.152 тис. крб., або 71,5% всієї суми, при питомій вазі сільської людности РРФСР — 51,8%. Себто — на 19,7% більше за вагу людности.

Для України ж асигновано тільки 188 млн. крб., або — 11,7% всієї суми, хоча питома вага в Союзі сільської людности України — 21,7% Отже — на 10% менше за вагу її людности.

Іншим неросійським республікам асигновано 271 млн. крб., або 16,8% всієї суми, при питомій вазі в Союзі сільської людности цих республік — 26,5%. Себто — на 9,7% менше за питому вагу селянства цих республік в СРСР.

А як розрахувати ці витрати на дитячі садки по селах на одиницю сільської людности, то в РРФСР буде — 19,66 крб., в інших (окрім України) неросійських республіках — 9,05 крб. і найгірше в Україні — 7,63 крб., або в 2,6 раза менше за РРФСР.[5] Так за директивами ЦК КПРС були розподілені фінансові засоби на дитячі садки у п'ятій п'ятирічці між суверенними, нібито, й рівноправними республіками СРСР, які, проте, позбавлені своїх власних фінансів.

2. Дитячі садки в 1958 р. За цей рік ми не маємо даних про фінанси, але маємо дані про кількість, яка перебуває, звичайно, у тісній залежності від асигнованих грошевих засобів. Із 36,783 дитячих садків, що діяли в СРСР в 1958 р., на РРФСР припало 25.472, або 69,2% всієї кількости. Виходить — на 12,9% більше за питому вагу людности РРФСР в Союзі. На інші (окрім України) неросійські республіки припало 6.862 дитячі садки, або 18,7% всесоюзної кількости. Тобто — на 5,0% менше за питому вагу людности цих республік. Що ж до України, то в 1958 році цих дитячих садків було тільки 4,449, або 12,1% всієї кількости. Це вже на 7,9% менше проти питомої ваги її людности в СРСР.

Ці дитячі садки в 1958 р. обслужили 2,357,7 тис. дітей. З тої кількости обслужених на РРФСР припало 1,653,8 тис., або 70,3%, що дає на цілих 14% більше за питому вагу її людности. На інші (окрім України) республіки припало 411,7 тис. дітей. Це становить 17,4% всієї кількости і є на 6,3% менше за питому вагу їхньої людности. На Україну припало дітей обслужених дитячими садками, тільки 292,2 тис., або 12,3% всієї кількости. Тобто — менше на 7,7% порівняно з питомою вагою в Союзі її людности.[6]

3. Дитячі будинки в 1958 р. Дитячих будинків, що підпорядковані Міністерству освіти, в 1958 р. було в СРСР — 3,836, а з того числа в РРФСР — 2,482, що становить 64,7% всієї кількости, або на 8,4% більше за питому вагу людности РРФСР у Союзі. В Україні ж цих дитячих будинків було тільки 619. Це становить 16,1% всієї кількости і на 3,9% менше за питому вагу її людности. А на інші неросійські республіки припало 735 дитячих будинків. Це також становить тільки 19,2% всесоюзної кількости, або на 4,5% менше за питому вагу їхньої людности в Союзі.

Усіх дітей-годованців у цих дитячих будинках Міністерства освіти було в 1958 р. в СРСР — 359,9 тис., а з того числа в РРФСР — 224,0 тис., або 62,3%. Тож у порівнянні з питомою вагою людности РРФСР в Союзі більше на 6,0%. В Україні ж годованців дитячих будинків було тільки 63,1 тис. Це становить 17,5% всієї кількости, або на 2,5% менше за питому вагу її людности. В інших неросійських республіках годованців дитячих будинків було 72,8 тис., або 20,2% всесоюзної кількости, тобто — на 3,5% менше за питому вагу людности цих республік у Союзі.[7]

4. Розподіл між республіками середніх технічних і вищих шкіл у 1958-59 р. У цьому навчальному році із 3.346 середніх технічних шкіл цілого СРСР на РРФСР припадало 1.958. Це становить 58,5% всієї кількости цих шкіл і більше на 2,2% за питому вагу в Союзі людности РРФСР. В Україні ж цих шкіл було тільки 588. Це дає 17,6% всієї кількости, або менше на 2,4% за питому вагу її людности. На інші складові республіки припало 800 середніх технічних шкіл. Це становить 23,9% всесоюзної кількости. Тут ми маємо на 0,2% більше за питому вагу людности цих неросійських республік. Перевищення дуже мале, але й воно трапилося не за рахунок зниження перебільшеної питомої ваги в цій справі РРФСР, а за рахунок зниження питомої ваги України, як про це наочно говорять передніше подані цифри.

Вищих шкіл (університетів, інститутів) у 1958-59 навчальному році було в СРСР — 776, а з того числа в РРФСР — 441. Це становить 57,6% всесоюзної кількости, або на 1,3% більше за питому вагу людности цієї республіки в Союзі. На інші (окрім України) республіки цих вищих шкіл припадало 185. Це число становило 24,1% всесоюзної кількости і перевищувало на 0,4% питому вагу людности цих республік. Але й це перевищення досить мале, і дано його не за рахунок зменшення питомої ваги цих шкіл в РРФСР, а виключно за рахунок зменшення кількости їх на Україні. В Україні цих вищих шкіл в 1958-59 навчальному році було — 140. Це становить 18,3% всесоюзної кількости і на 1,7% менше за вагу людности України в Союзі.[8]

5. Розподіл студентів середніх технічних і вищих шкіл СРСР за національною приналежністю. Перш ніж розпочинати розгляд цих даних, згадаймо тут розподіл людности СРСР за національною приналежністю на 15. 1.1959 р., бо це потрібно буде для дальших порівнянь. Отже — з усіх 208,827 тис. людности за переписом 1959 р. було: росіян — 114,588 тис., або 54,9%; українців — 36,981 тис., або 17,7%; інших національностей — 57,258 тис., або 27,4%. Студентів же (без заочників) було в 1958-59 навчальному році в тисячах:

	У середн. техн. школах		У вищих школах (універс., інститут.)	
	У тисяч.	У %	У тисяч.	У %
Росіян	920,1	64,4	824,9	61,9
Українців	214,9	15,1	183,6	13,8
Інших нац.	292,7	20,5	324,5	24,3
Разом:	1,427,7	100,0	1,333,0	100,0

Оскільки все, а в тому числі й кількість студентів кожної національности, плянує ЦК КПРС, то дискримінаційний підхід плянувальників стає цілком ясний, коли порівняти відносні показники цієї таблиці з питомою вагою людности окремих національностей. Особливо ж ця дискримінація помітна на прикладі України. Але найбільше яскравими стають ці дискримінаційні тенденції партійних плянувальників, коли розрахувати кількість студентів на 10,000 людности кожної національної групи СРСР.

Отож, за даними 1958-59 р. студентів-росіян у цілому СРСР на кожні 10,000 всієї російської людности припадало: а) в середніх технічних школах — 72 особи; б) у вищих школах (університетах, інститутах) — 80,3 особи.

Студентів інших неросійських національностей (окрім українців) на кожні 10,000 їхньої людности в СРСР припадало: а) у середніх технічних школах — 51,1 особи, або на 29,0% менше за росіян; б) в університетах та інститутах — 56,7 осіб, або на 29,4% менше за росіян. При чому тут треба зауважити, що серед студентів вищих шкіл інших національностей є багато приїжджих із-за меж СРСР чужинців (китайців, корейців, поляків, чехів, арабів, негрів тощо).

Студентів же українців в цілому СРСР на кожні 10,000 всієї української людности припадало: а) у середніх технічних школах тільки — 49,6, або на 31% менше за росіян; б) у вищих школах — 58,1 особи, або на 27,6% менше за росіян.[9]

6. Науково-дослідні установи. На 1. 1. 1959 р. у цілому Союзі було 1,482 науково-дослідні установи, а з того числа на РРФСР припало 859. Це становить 58,0% всесоюзної кількости і на 1,7% більше за питому вагу людности РРФСР. В інших неросійських республіках (крім України) науково-дослідних установ було 434. Це становить 29,3 всієї кількости їх і на 5,6% більше за питому вагу людности цих республік. Але ця єдина й велика перевага групи неросійських республік пояснюється тим, що ті наукові установи по неросійських республіках переповнені науковцями-росіянами й відіграють там ролю цитаделів русифікації тих республік. Але й тут прикметне явище. Ця рівнююча велика кількість науково-дослідних установ дана цим неросійським республікам не за рахунок зниження до нормальної питомої ваги РРФСР, а за рахунок великого дискримінаційного зниження понад норму питомої ваги України. Так, в Україні цих науково-дослідних установ було тільки 189. Це становить всього 12,7% всесоюзної кількости і є менше на 7,3% за питому вагу людности України в Союзі.

Таким чином, у жодному з розглянутих прикладів питома вага РРФСР не була нижча за питому вагу її людности в Союзі, а навпаки — завжди була вища. Натомість усі 14 неросійських республік разом взяті у всіх цих прикладах були у значно гіршому порівняльному з РРФСР становищі. Засоби, що їх ЦК КПРС давав із спільної державної скарбниці цим республікам для утримання згаданих тут культурно-освітніх закладів, завжди були нижчі за питому вагу людности цих неросійських республік, які мають 91,3 млн. людности. Але особливо дискримінацій-

ний підхід у всіх розглянутих тут справах виявив ЦК КПРС щодо України з її 42 мільйонами людности. Дармащо вона є найважливішою колонією для Москви, джерелом найбільшого її збагачення.

---

*) Ці статті надруковані в англомовному журналі Problems of the Peoples of the USSR, починаючи з ч. 7 за 1960 р. Видання Ліги Визволення Народів СССР ("Паризького Бльоку").

[1]) Н. Т. Кальченко: Украина в великом семилетии. Госполитиздат, Москва, 1959, ст. 7-8.

[2]) Д. А. Чугаев: Коммунистическая партия — организатор советского многонационального государства. Госполитиздат, Москва, 1954, ст. 36, підкресл. наше.

[3]) Доповідь Всеволода Голубничого: Огляд політичного, економічного і культурного становища на Україні в роках 1957 — 1959. "Укр. Вісті", Н. У. ч. 24 за 12 червня 1960, ст. 7.

[4]) Розрахунки зроблені на підставі даних: а) Народное хозяство СССР в 1956 г. ст. 172 — 173; б) Народное хозяйство РСФСР. Москва, 1957, ст. 225 — 226; в) Народне господарство Укр. РСР, Київ, 1957, ст. 355; г) Контрольные цифры развития народного хозяйства СССР на 1959 — 1965 гг. Москва, 1958.

[5]) Вирахувано за публікацією: Расходы на социально-культурные мероприятия по государственному бюджету СССР. Статистический сборник. Госфиниздат, Москва, 1958, ст. 25. Кількість людности брато за даними 1956 року.

[6]) Вирахувано за: Народное хозяйство СССР в 1958 г., Москва, 1959, ст. 822 — 823.

[7]) За тим же джерелом, ст. 828 — 829.

[8]) За тим же джерелом, ст. 831, 833.

[9]) За тим же джерелом, ст. 841.

2. Демографічні наслідки колоніяльної політики ЦК КПРС внутрі СРСР

I.

У передущій статті — "Про деякі прояви колоніялізму в СРСР" — ми зібрали докупи й проаналізували цілу низку доступних нам в даний час даних з економічного й культурного життя народів СРСР. Ця аналіза виявила типові колоніяльні риси дискримінаційної політики ЦК КПРС щодо неросійських народів СРСР. Вона показала, що ці неросійські народи СРСР лише в пропаґанді КПРС є рівними й незалежними, а насправді, в реальному житті — виявляються вони упослідженими, пригніченими й підпорядкованими диктаторській волі московського Кремлю.

Тепер спробуймо проаналізувати офіційні демографічні відомості і з'ясувати тенденції політики ЦК КПРС у цій важливій ділянці. Пам'ятаймо, що все, а в тому числі й демографічні процеси, в СРСР неухильно підлягає плянуванню й реґулюванню з боку органів ЦК КПРС. А час — сорок років — є цілком достатній для безпомильного виявлення справжньої цілі отих плянованих процесів.

II.

Деспотична царська Російська імперія, що з таким тяжким відгомоном у цілому світі завалилася в 1917 р., не даремно мала назву в'язниці народів. Колись маленьке московське російське князівство за кілька століть виросло у велику потугу. Досягнуто було цього цілою низкою кривавих завоювань, підступів, ошуканств, підкупів та вимушених від слабіших сусідів договорів. А ці договори складалися московськими фахівцями завжди не ясно, по-крутійському, що давало потім царському урядові можливість незмінно трактувати їх, ці договори, тільки в інтересах Росії.

Перед Першою світовою війною Російська імперія була вже велетенська держава, що простяглася від берегів Чорного й Балтійського до берегів Японського моря та Берінґової протоки. "Об'єднаними" ж у ній знайшлися десятки різних народів, серед яких були не тільки народи примітивні, що стояли на низькому ще культурному рівні, а й народи з високими власними культурами, часом старішими й розвиненішими, ніж культура російська. Досить нагадати тут українців, поляків, грузинів, балтійців тощо, в момент приєднання їх до Росії.

Та всі ці народи після "об'єднання" в Російській імперії були російською імперською владою позбавлені не тільки своєї політичної й економічної незалежности а й незалежности національно-культурної. Вони мусіли або цілком асимілюватися з росіянами, або загинути, вимерти. Така було політика імперського уряду старої Росії.

Характеризуючи становище цих неросійських народів колишньої Російської імперії, Г. Сафаров, один з більшовицьких теоретиків перших років революції (пізніше Сталін його знищив), так писав:

> "Покореные силой или сначала втянутые в военный "союз" с Россией, а потом покореные, заняли (они) положение бесправных наций под управлением великорусских господствующих классов в великорусском государстве".

І, як наслідок цих завоювань, усі підкорені Росією народи, як він каже:

> "живут на чужой, отвоеванной у них, земле, их судьбами распоряжаются представители господствующей нации".[1]

Оцей довгий і кривий процес збройних приєднань до колишнього Московського князівства маси земель сусідніх народів привів до того, що росіяни, кінець-кінцем, перетворилися в розбухлій від завоювань імперії на пануючу меншину. Той же Сафаров писав:

> "В бывшей "Российской империи" великороссы, от имени которых неистовствовали помещики и самодержавные губернаторы и чиновники, составляли меньшиньство: на каждую сотню жителей приходилось только сорок три великоросса."[2]

Із цього свідчення бачимо, що перед революцією 1917 р. росіяни в царській Росії становили 43%,

а інші національності — 5 7 % всієї людности імперії.

Як почували себе ці підкорені неросійські народи "под управлением великорусских господствующих классов в великорусском государстве" видно з того, що в 1917 р., під час революції, найбільші з цих народів відокремилися від Росії, створили свої незалежні республіки та пробували організувати й розбудувати своє власне вільне національне державне життя, базоване на демократії.

Та російські імперіялісти й шовіністи рішуче стали цьому на перешкоді. З одного боку, реакційні білі московські армії (Денікіна, Врангеля, Юденіча тощо), а з другого — більшовицька червона московська армія негайно почали боротьбу проти цих новозаснованих демократичних республік неросійських народів, стали душити їхню волю. Кількарічний період кривавих змагань закінчився перемогою московської більшовицької армії і збройним приєднанням більшости цих неросійських республік до СРСР. Після трирічної кривавої боротьби була, кінець-кінцем, захоплена більшовицькою московською армією й територія Української Народньої Республіки та приєднана до СРСР. Це й дало пізніше підставу ген. А. І. Денікінові, одному з тих, хто завойовував Україну (в 1919 р.), написати, що мовляв:

> "Ніколи жодна Росія, — чи то тоталітарна, чи то демократична, чи то республіканська, чи то монархічна — не допустить відділення України".[3]

Очевидно, кількарічна кривава боротьба за свободу і незалежність не проминула без великих людських втрат. Особливо ж відчули їх неросійські народи колишньої царської імперії. Отож, якщо перед революцією 1917 р. росіяни в державі становили — 43%, а неросійські народи — 57%, то далі співвідношення національних груп в СРСР (що прийшов на зміну царській Росії) стало протилежним. Цілком ясно ілюструють його наступні числові дані, взяті з офіційних більшовицьких джерел, що добре всім відомі.

III.

За даними перепису 17 грудня 1926 р. в СРСР росіян було 77,791.124. Всієї ж людности в державі зареєстровано було 147,027.915 осіб. Таким чином, у 1926 р. росіяни становили в СРСР вже 5 2 , 9 %, а всі інші національності тільки 47,1%. Отож, росіяни із меншини перетворилися вже на чисельно абсолютно домінуючу національність в державі.

Проминуло після того 12 років та один місяць і перепис 17 січня 1939 р. виявив, що росіян у Союзі є 99.019.929 при загальній кількості людности — 170,467.186 осіб. Тож питома вага росіян у державі за цей короткий час піднялася ще вище — аж до 5 8 , 1 %, а питома вага інших національностей СРСР знизилася до 41,9%. Оцієї великої зміни відсоткового співвідношення між росіянами та іншими національностями в державі досягнуто було на користь росіян у спосіб фізичного винищення терором та голодом (переважно в 1929 — 1933 рр.) мільйонів українців, тюрків та інших.

Але ось почалася відома дружба і взаємодопомога між двома тоталітарними режимами — більшовицького сталінського та нацистського гітлерівського. У наслідок цього з'явився пакт Ріббентропа — Молотова. Він уможливив більшовицьким військам наприкінці 1939 р. безперешкодно захопити й приєднати до СРСР значні чужі території, де було 21,2 млн. людности. Дармащо перед тим органи пропаганди ЦК КПРС безупинно повторювали, що СРСР не бажає жодного цалю чужих територій. Через оці нові територіяльні приєднання змінилося, звичайно, в СРСР і співвідношення національностей. За даними "Большой Советской Энциклопедии" на кінець того ж 1939 р. росіян було в СРСР — 100.391 тис., а всієї людности — 191.700 тис.[4] Тож відсоток росіян знизився до 5 2 , 4 %, а відсоток інших національностей піднісся до 47,6%. Та пройшло ще 19 років і перепис 15 січня 1959 р. виявив у СРСР росіян — 114,588 тис., а всієї людности — 208.827 тис. осіб. Отож, росіяни знову збільшилися у своїй питомій вазі в Союзі, досягши 5 4 , 9 %, а інші національності втратили на своїй питомій вазі, знизившися до 45,1%.

Із оцих відсоткових цифрових порівнянь наочно видно процес безупинного **відносного збільшення** в цьому фіктивному союзі — СРСР, кількости росіян і такого ж **відносного зменшення** кількости інших неросійських народів. Та щоб ще ясніше уявити собі характер цього пляново керованого ЦК КПРС популяційного процесу, гляньмо на нього,, аналізуючи цей офіційний цифровий матеріял ще й в інший спосіб.

IV.

Простежмо, поперше, за змінами **за час від 1926 до 1939 р.** За даними переписів в СРСР було: на 17 грудня 1926 р. всієї людности — 147,027.915 осіб, а на 17 січня 1939 р. — 170,467.186 осіб. Отож, у цілому Союзі за 12 років і один місяць людности збільшилося на 1 5 , 9 %. Гляньмо ж тепер, як за цей же час відбулося збільшення людности окремих національних груп цього, нібито, Союзу рівноправних народів.

1. **Росіян** було 77,791.124, стало 99,019.929, **збільшилося на 27,3 %.**

2. Людности **інших національностей** в СРСР (окрім українців) було 38,041.815 осіб, стало 43,376.853 особи, тож кількість їх **збільшилася вже тільки на 14,%**, або на відсоток у два рази менший супроти росіян.

3. **Українців** же у всьому СРСР було 31,194.976 осіб, а стало 28.070.404. Тобто — кількість українців не тільки не збільшилася, а навіть **зменшилася на 10 %.** В цілому ж за ці 12 років і один місяць за наблизним підрахунком (виходячи з природнього приросту росіян — 27,3%) українська національна група в СРСР не дорахувалася 11,640.800 осіб. Це був наслідок особливо тострого колективізаційного погрому і штучно на Україні створеного ЦК КПРС в 1929 — 1933 рр. голоду.

Тепер перейдімо до змін **за час від 1939 до 1959 р.** Після окупації військами СРСР нових великих територій, що її розпочато було 17 вересня 1939 р. в наслідок військового пакту Ріббентропа — Молотова, в СРСР на кінець 1939 р. всієї людности, як ми вже знаємо, було 191,700

тис.[5] Переписом же на 15 січня 1959 р. зареєстровано — 208,827 тис. Тож за ці останні 19 років загальна кількість людности в СРСР збільшилася на 8,9%. А як за ці ж 19 років відбувався приріст людности окремих національних груп СРСР? Відповідь на це дають наступні дані.

1. Росіян було 100.391 тис., стало 114,588 тис., тож збільшення досягло 14,1%.

2. Українців було 35,611 тис. (це після приєднання 17 вересня 1939 р. 7.541 тис. українців західно-українських земель), стало 36,981 тис., себто — збільшення досягло тільки 3,2% (на відсоток у 4,4 раза менший за росіян).

3. Людности інших національних груп було в СРСР 55,698 тис., стало 57.258 тис. Тут збільшення досягло ледве 2,8% (на відсоток у п'ять разів менший за росіян).

Разом з передущими показниками за 1926 — 1939 рр. ці нові показники за 1940 — 1959 рр. про відсоткове збільшення кількости національних груп людности СРСР, — 14,1% для росіян, 3,2% для українців і 2,8% для всіх інших неросійських національностей, — самі за себе говорять. Вони виявляють у якому напрямку йшла і йде плянова колоніяльна популяційна національна політика ЦК КПРС всередині СРСР. Разом з тим ці цифрові показники дають відповідь і на питання, чи є в СРСР рівність націй і чи можна його вважати справжнім союзом народів. Чи навпаки — СРСР лишився старою тюрмою народів, яку лише добре відремонтовано, модернізовано та замасковано фальшивою назвою союзу.

---

[1]) Г. Сафаров: Национальный вопрос и пролетариат. Петроград, Государственное издательство, 1922, ст. ст. 33 — 34, 6; підкреслення оригіналу.

[2]) Там же, ст. 3 — 4; підкреслення оригіналу.

[3]) Цитуємо за журн. "Соборна Україна", Париж, ч. 3-4 за 1947 р., ст. 129 — 139: "Ген. Денікін і Україна".

[4]) Б. С. Э. том 50, изд. 2-ое, ст. 105, 108.

[5]) Там же.

Прем'єр-міністер Канади попав у ціль

Як і треба було сподіватися, відважний і чесний виступ прем'єра Канади Джона Діфенбейкера на останній сесії Об'єднаних Націй викликав цілу зливу нападів, спростувань і протестів від російських урядових чинників та їх українських наймитів.

Першим відповідав, ще на сесії ОН, голова делеґації УРСР п. М. Підгорний, потім представник Білорусії. У "Радянській Україні" від 7 жовтня появилась редакційна стаття на цю тему під заголовком "Слово українського народу", у "Літературній газеті" від 11 жовтня була стаття письменника Юрія Збанацького "Караван іде вперед, а міністер Діфенбейкер...", у тій же газеті на першій сторінці вміщено злобну "сатиру" з не дуже то мудрою карикатурою... Не відстали в "обороні українського народу" і київська "Робітнича газета" та окупантською мовою видавана "Советская Украина".

Особливо гостро атакувала Дж. Діфенбейкера "Радянська Культура", віддаючи на це майже половину газети.

Московські підлабузники в Канаді, які з якоїсь причини звуть себе українськими комуністами, і собі пішли в "лобову атаку", навіть протести до прем'єра Канади висилали...

Московські "Известия" від 13 жовтня й собі напали на прем'єра Канади, назвавши його промову "наклепницькою" і "дешевим маскарадом", бо "він (Діфенбейкер) намагався представити себе визволителем українського народу".

Очевидно це ще не кінець. Ми певні, що вся російська пропагандивна машина тепер працює тільки над цією темою: це питання напевно "проробляється" в усіх робітничих клюбах, червоних кутках, колгоспбудах, у польових станах тощо, тощо.

Це все означає, що прем'єр Канади зачепив гаком за основний нервовий вузол російської колоніяльної імперії і російському окупантському спрутові защемів кожен його щупалець.

Усі ці московські напасники переспівують на всі лади виступ голови делеґації УРСР на сесії ОН п. Миколи Підгорного. Подаємо нашим читачам цю частину його промови (відповідь прем'єрові Канади), передруковуючи її з "Літературної Газети" від 7 жовтня ц. р. (передруковуємо без найменших змін — навіть правопис лишаємо окупантський):

"Делеґація Української Радянської Соціалістичної Республіки вважає своїм обов'язком заявити Генеральній Асамблеї, що відповідальні представники США продовжують проводити політику втручання у внутрішні справи українського народу, як й інших народів соціалістичних країн. Хоча Україна нарівні з США підписала Статут ООН, як суверенна і вільна держава, офіціальні органи США, включаючи конгрес, систематично провадять кампанію наклепів на Українську державу, використовуючи для цього гітлерівське охвістя, яке чинило кримінальні злочини проти українського народу. Деякі, видно, не надто зайняті державними справами члени конгресу США, по одній, розмноженій під копірку шпаргальці, виголошують "зворушливі" промови з приводу так званого "тижня поневолених народів" або "дня незалежності України", під якою мається на увазі "незалежність", принесена на штиках кайзерівської Німеччини.

Ці дешеві маскаради викликають обурення у 42-мільйонного українського народу. Вони також зачіпають глибокі почуття любові до матері-України серед української трудової еміґрації, яка проживає в США і Канаді, ображають її національну гідність, бо для всіх нас, українців, Радянська Україна є втіленням вільного життя і справжньої незалежності.

Грубий, наклепницький виступ на сесії Генеральної Асамблеї прем'єр-міністра Канади п. Діфенбейкера викликав глибоке обурення серед українського народу і широких кіл української еміґрації. Наша делеґація одержує багато листів не тільки з України, але й від українських еміґрантів у США і Канаді з рішучим протестом проти цього образливого випаду.

Слухаючи п. Діфенбейкера, можна подумати, що він, очевидно, сплутав аудиторію високого міжнародного форуму, яким є ООН, з тим десятком крикунів, що пікетують у ці дні делеґації, які прибули на сесію, або з радою НАТО, де дозволено говорити все, що має ан-

тирадянську спрямованість. Як би там не було, але саме трибуну ООН обрав канадський прем'єр для негідних випадів на адресу народів ряду країн — членів ООН, в тому числі проти українського народу. Він намагався виставити себе мало не в ролі "визволителя" українського народу — і це не перша його спроба — але виглядав, вибачайте, просто смішно і безглуздо. Скоріше за все, виглядав як людина, що проспала останні чотири десятки років і тепер неспроможна потрапити, як кажуть у нас на Україні, ні в тин, ні в ворота.

І вже коли канадський прем'р напрошується на простий урок історії, я можу повідомити його: ось уже багато років минуло, як український народ визволився від капіталістичного рабства. Ще в 1917 році, піднявшись на велику соціалістичну революцію, він, як і інші народи колишньої царської Росії, вигнав з своєї землі іноземних поневолювачів. Взявши владу в свої руки, робітники і селяни України героїчною працею, на яку здатний тільки вільний народ, за короткий історичний строк у дружній і братній сім'ї соціалістичних націй побудували прекрасну і сильну Україну, якою пишається не тільки населення нашої республіки, але й кожний чесний українець, де б він не жив.

Економіка України перевершує економіку, мабуть, кількох таких країн як Канада. За рівнем розвитку промисловості, сільського господартсва Україна перебуває в числі найбільш розвинутих країн світу, а за виробництвом сталі, чавуну, за видобутком залізної руди і по ряду інших видів промислової і сільськогосподарської продукції на душу населення ми перевершили Сполучені Штати Америки. Малописьменна в минулому країна перетворилася в республіку високої культури, передової науки і техніки. Кількість студентів в українських вищих учбових закладах сьогодні дорівнює числу студентів в Англії, Іспанії, Швеції і Австрії, разом узятих, і в десять раз більше, ніж у Канаді. В 500 наукових закладах працює ціла армія вчених, які внесли великий вклад у розробку актуальних наукових проблем, у створення штучних супутників Землі, космічних кораблів і т. д.

Хіба не ясно, що пригноблений народ не може добитися такого всебічного розквіту своєї Батьківщини, як цього добився народ Радянської України.

Незаперечні факти сучасної історії свідчать про те, що всюди, де на зміну старому дряхліючому і несправедливому ладові капіталізму, ладові гноблення і експлуатації людини приходить соціалізм, люди стають справді вільними і добиваються таких досягнень в усіх галузях життя суспільства, які не можуть не викликати визнання у кожної об'єктивно мислячої людини.

Українська Радянська Соціалістична Республіка є вільним і повноправним членом могутньої співдружності радянських республік, і ми не потребуємо ні допомоги, ні турбот з боку самозваних опікунів.

А якщо п. Діфенбейкеру справді не терпиться "опікати" і "визволяти" народи від економічного та політичного панування інших держав, то йому нема чого ходити далеко. Його власна країна могла б становити панові прем'єру вдячне поле для такої саме діяльності.

Я хочу підкреслити тут, що Україна є миролюбною країною, наш народ і уряд хочуть жити в мирі і дружбі з усіма народами в тому числі і з канадським народом, значну частину якого становить українська еміґрація. Залишивши свою Батьківщину в тяжкі часи панування на українських землях російського царизму і Австро-Угорської імперії, українські еміґранти внесли великий вклад у розвиток економіки і культури Канади. Ця обставина повинна тільки сприяти дружнім відносинам між канадським і українським народами. Ми сподіваємось, що так воно й буде."

В кінці тексту промови "Літ. Газета" додає таку примітку (в дужках): (Промова М. В. Підгорного, виголошена українською мовою, була вислухана з великою увагою і не раз переривалась оплесками).

Ну, що ж, пане Підгорний! Дуже Ви порядно зробили, що промовляли українською мовою на 15-ій сесії Генеральної Асамблеї ОН. Соромно мені тільки за Вас, що Ви там виступали не як Микола Підгорний, а як Ніколай Подґорний. Це один з доказів, що Україна ще й досі є російською колонією і її представники ще й досі змушені калічити свої прізвища.

До речі, якщо Ви вже відмосковлювали своє прізвище (з Ніколая Подґорного, яким Ви були в Харкові, на Миколу Підгорного, яким Ви стали в Києві), то чому Ви українізувались тільки наполовину? Адже навіть така московсько-окупантська ганчірка, а не наукова праця, як "Русско-украинский словарь" акад. М. Я. Калиновича (ОГИЗ, Москва, 1948) на стор. 439 як відповідник на російське слово "подгорный" подає "підгірний". От бачите, перестріляв "старший брат" українських мовознавців і не було кому Вам порадити... А тепер — конфуз!

Я не знаю, чи Ви українець, чи "презренний малорос". Знаю, що українською мовою Ви орудуєте вільно, без російського акценту. Ви вдаєте з себе патріота українського. Пригадуєте собі, як одна людина в розмові з Вами в Нью-Йорку висловилась, що "старший брат таки сильніший за Вас", то Ви обурились: мовляв, ми в Україні "вирішуємо все самі", Україна, мовляв, не колонія, а самостійна держава... Спробуємо дещо вияснити.

Ви запевняєте прем'єра Канади, що український народ "ще в 1917 році піднявшись на велику соціялістичну революцію... вигнав із своєї землі іноземних поневолювачів", себто установив "радянську владу", А це ж неправда: у 1917 р. російськими більшовиками в Україні навіть не пахло. Ще 9 лютого 1918 р. Україна підписала мирний договір у Бересті з Німеччиною, Австро-Угорщиною, Туреччиною та Болгарією. Російська окупація України сталася аж під кінець 1920 р., а боротьба з партизанськими загонами (в основному, а не остаточно) закінчена аж 1922 році.

Вибачте, але мені здається, що не прем'єр Канади виглядає "просто смішно і безглуздо", а саме так виглядає перший секретар ЦК КПУ і член президії Верховної Ради УРСР Микола Вікторович Підгорний.

Між іншим, Джон Діфенбейкер ці речі дуже добре знає. Шкода, що Ви з ним не розмовляли особисто — Ви б переконались, що він "на вітер" не говорить: в українській визвольній боротьбі він багато чого розуміє і знає

Ви осмішуєте себе ще й тим, що в своїй промові запевняєте, що незалежність України "принесена на штиках кайзерівської Німеччини", знаючи добре про повстання проти гетьмана й німців у 1918 р., і що після того повстання в Україні запанувала не російська окупаційна влада, а Українська Народна Республіка на чолі з Директорією, головою якої був таки не Х. Раковський, чи якийсь там інший П'ятаков і Євгенія Бош, а таки Володимир Винниченко, отже, німців з України вигнали не російські більшовики, а армія УНР. Вам, як державному керівникові, повторювати таку московську банальну агітку ніяк не личить: виглядає це справді дешево і

маскарадно. Уявіть собі, що про Вас подумає прем'єр Канади?..

А докладну відповідь на Вашу промову маєте в цьому числі "Нових Днів" у двох статтях Дмитра Солов'я. Я це число вишлю Вам спеціяльно в Київ. А щоб московська цензура не затримала його, то вишлю рекомендованим листом — може таки Вам дадуть його прочитати. Урахуйте, що Д. Соловей орудує виключно офіційною радянською статистикою, нічого від себе не додаючи до неї. У черговому числі я друкую ще й третю його статтю. Прочитаєте уважно це все і тоді побачите, що прем'єр Канади має рацію: Україну таки треба визволити з-під російської окупації.

Будьте певні, що прем'єр Канади (і чимало інших державних діячів Заходу) статті Д. Солов'я одержать у перекладі англійською мовою і вони напевне їх уважно читатимуть.

Ви запевняєте прем'єра Канади, що в Україні "в 500 наукових закладах працює ціла армія вчених..." Це правда. Україна сьогодні справді країна високої культури, наука в Україні стоїть справді на найвищому щаблі розвитку. Це, мабуть, єдине правдиве Ваше твердження в усій Вашій промові.

Але дозвольте Вас, пане Підгорний, запитати: чи Ви читаєте київські газети? Якщо так, то Ви мусіли заглянути і в додаток до газети "Радянська Україна" ч. 231/11883/ від 2 жовтня 1960 р. У цьому додаткові є оголошення про передплату наукових медичних журналів, які видаються в Україні. Їх аж шість. Справді багато. Такою кількістю наукових медичних журналів справді можна похвалитись: рідко яка европейська велика держава має їх стільки!

Але тільки два з них ("Педіатрія, акушерство і гінекологія" та "Фармацевтичний журнал") видаються українською мовою, а решта ("Врачебное дело", "Новый хирургический архив", "Офтальмологический журнал", "Журнал ушных и головных болезней") виходять російською мовою. Отже: 66.66% медичної науки в Україні сьогодні служить окупантові України. Що лишається з Вашої бундючної заяви про "500 наукових закладів" і "цілу армію вчених?" Тільки одна третина! Поскільки Ви це все знаєте не тільки так як я, а ще й краще, запевняючи одночасно протилежне, то дозвольте засловитись так точно, як належить висловлюватись інтеліґентним людям, і назвати Вас брехуном і пересмикувачем карт. Я сподіваюсь, що Ви людина освічена й розумна, тому точність вислову, та ще й ґрунтовану на статистиці, ви не вважатимете за намір образити Вас особисто, чого я робити справді не хочу.

Я Вам можу навести сотні таких прикладів з кожної ділянки науки й державного життя. Ось ще один приклад: один мій читач з тиждень тому приніс мені листа від свого сина, якого він випадково лишив дома ще немовлям. Син з радістю пише йому: "Сдал екзамены в медицынский техникум — русский язык усный — 5, письменный — 4". Інших іспитів не було. Його син далі пише: "Учусь на фармацевтическом отделении. Устроился не плохо". У родині цієї сироти (мати ліквідована у час повороту російських окупантів) ніхто ніколи не розмовляв російською мовою навіть за Сталіна! Тепер син складає іспити тільки з російської мови і пише батькові тільки — російською мовою. Скажіть же: чи це доказ самостійности й суверенности України, чи доказ її колоніяльного стану? І скажіть щиро: чи є ще в світі підліша нація від російської, якщо вона йде аж на таке хапунство, — бо як це ще назвати? — як цілковите обмосковлення середньої фахової освіти в Україні?

Ви можете сказати: яке має значення, що там якийсь Волиняк чи ціла групка еміґрантів бачать всі ці деталі? Аби в Україні цього не бачили! Вибачте, але наївність для політичного й державного діяча ніколи не була додатньою рисою. То не осмілюйтесь же думати, що в Україні лишились самі дурні: трапиться нагода і Вам це все скажуть ті, які сьогодні говорять "совсєм наоборот". Ох і неприємно ж Ви себе тоді почуватимете! Мені Вас шкода наперед.

Це твориться і в інших республіках. Для прикладу: знайдіть мені в якійсь із середньо-азійських республік хоч одного Мамед-огли чи Мамед-ули, Каспар-огли, чи якусь Каспар-кизи, Турсун-заде чи щось подібне. Нема жодного й жодної — самі Мамедові, Каспарові, Турсунзадекові і т. д. Невже Ви осмілитесь запевняти читачів "Нових Днів", що ця московська кастрація тюркських прізвищ потрібна не російському імперіялізмові, а для перемоги "будованого соціялізму"? Не маю сумніву, що в душі Ви вже признали мені рацію, бо Ви ж виглядаєте нормальною людиною. Та щоб бути цілком нормальною людиною, треба ж колись і комусь сказати, що норми поведінки кишенькового злодія ("мєлкого ворішкі") такій великій нації, якою є російська нація, ніяк не личать. Все ж таки росіяни дали світові чимало великих людей і така поведінка свідчить, що ця нація перетворюється в дохлого крокодила, який остаточно занечищує і без того брудне колоніяльне російське болото.

Ви скажете, що Вас розстріляли б за це. Звичайно, що вмирати нікому не хочеться, але як жити лише для того, щоб вибілювати отакий брудний імперіялізм, то краще вмерти чесною людиною.

Я переглянув усі київські часописи, присвячені виступові канадського прем'єра Джона Діфенбейкера. Як це все штучно, як ті бідні вчені, письменники, малярі, артисти і т. д. не хотіли того всього писати, що вони змушені були писати в "Літ. Газеті", а особливо у "Радянській Культурі"! Візьміть хоч би статтю Ю. Збанацького — як вона нудно й непереконливо написана!

Так, усе це — соцзамовлення. Навіть одна провідна ідея, як заданий тон для хору: Діфенбейкер образив почуття волелюбного українського народу. Це буквально у всіх виступах. Хіба вони всі змовились перед виступом? Якщо така змова й була, то тільки в будинку ЦК КПУ! Тільки там створено цей штучний "вогонь" всенародного обурення, хоч від того "вогню" нічого не горітиме.

Винняткове тупоумство західньої людини, її консерватизм та віками виховане зневажливе ставлення до поневолених народів — це єдине, що дало змогу ще й досі існувати російській колоніяльній імперії. Недавня газетна "качка" про арешт Хрущова і захоплення влади... Жуковим та Малєнковим саме свідчить про все вищесказане про західню людину. Захід такий тупий, що він бодай у газетних "качках", а таки ставить карту на таких "політиків", як Жуков та Малєнков. Значить, нічого у Вашій колоніяльній системі Захід не розуміє. Це тішить окупанта, звичайно.

У чому ж сила виступу прем'єра Канади? А в тому, що він почав новий етап, етап просвітлення Заходу. Це найбільша загроза для російського колоніялізму. От і почався "всенародній гнів" за "образу чести українського народу".

Ви в своїй промові запевняли асамблею ОН, що

Джон Діфенбейкер виконав замовлення "імперіялістів США". Нагадуємо Вам, пане Підгорний, що Микита Хрущов назвав промову Айзенгавера "примирливою" і в радянській пресі вона пройшла майже непоміченою. Очевидно, що читачі радянської преси, особливо українці, прекрасно бачать, на що спромігся Айзенгавер, а на що Діфенбейкер: обдурити їх не вдасться й тут.

Знаємо, що російським колонізаторам сам Джон Діфенбейкер ще не страшний. Ви боїтесь не того, що він "виконав замовлення імперіялістів США", а протилежного: щоб хтось із наступників Айзенгавера не виконав "замовлення" прем'єра Канади. А це напевно станеться, бо інакше західній демократії кінець. А коли вони повторять слова Діфенбейкера, то ведучою країною у наступі на Російську імперію мимоволі лишиться Канада.

Тепер, пане Підгорний, вірите, що коли ми говоримо, що прем'єра Канади ми любимо й шануємо, то це не порожні слова? Усі поневолені Росією народи, а перш за все українці, мають підставу його любити й шанувати: він вказав світові Ахілесову п'яту СРСР. Тепер лишилось тільки ту п'яту проколоти. І тоді із грандіозної фікції "світового" комунізму лишиться тільки мокра пляма.

П. ВОЛИНЯК

Ювілейні з'їзди СУЖЕРО та ОДУМ-у

8 й 9 жовтня в Торонті (заля православної катедри св. Володимира) відбулись ювілейні з'їзди СУЖЕРО та ОДУМ-у.

На з'їзді ОДУМ-у звітував голова — інж. П. Родак — та цілий ряд референтів. Про підсумки праці ОДУМ-у доповідав В. Пономаренко. Після звітів відбулися дискусії й вибори нової головної управи, яку вибрано на чолі з М. Лебединським. Активну участь у з'їзді ОДУМ-у взяв президент в екзилі д-р С. Витвицький, який спеціяльно приїхав на з'їзди ОДУМ-у та СУЖЕРО з Нью-Йорку. Крім д-ра Витвицького з'їзд ОДУМ-у вітали листовно: голова Вик. Органу УНРади М. Лівицький, заст. голови Вик. Органу УНРади Ф. Пігідо, а усно ген. М. Садовський (від представництва УНРади в Канаді), голова СУЖЕРО П. Волиняк та інші. Вітання і благословення з'їздові вислали митрополит Іларіон та архиєпископ Михаїл.

З'їзд пройшов досить успішно, були заступлені делеґатами всі філії ОДУМ-у, хоч кількість делеґатів була не дуже велика — коло 30 в суботу і понад 60 у неділю. Крім того, було ще пара десятків гостей.

У з'їзді СУЖЕРО взяли участь 52 делеґати від усіх відділів (навіть з Вінніпеґу та Форт Вілліяму, які віддалені на тисячі миль від Торонта) та поверх 30 гостей. З'їзд листовно вітали: первоієрарх Української Православної Церкви в Канаді Високопреосвященніший Митрополит Іларіон, прем'єр-міністер Канади Високодостойний Джон Діфенбейкер, голова УНРади Іван Багряний, голова ВО УНРади Микола Лівицький, заступник голови ВО Ф. Пігідо, головні управи Добрусу в США, Англії, Німеччині, Аргентині.

Усно з'їзд вітали: голова представництва УНРади в Канаді ген. М. Садовський, голова ЦК ОДУМ-у Є. Федоренко, голова ОДУМ-у Канади П. Родак, від Централі СУС Н. Грабовський, голова УНДС Ів. Янішевський (він же й голова катедральної громади), о. прот. Д. Фотій вітав від парафії.

З'їзд заслухав звіти голови СУЖЕРО П. Волиняка та деяких референтів, звіт контрольної комісії тощо. Після звітів С. Підгайний зробив доповідь про підсумки праці СУЖЕРО за 10 літ та про дальші завдання. На жаль, було чимало говорено про попереднє і дуже мало про дальші завдання й методи праці.

Після обговорення обох доповідей з'їзд ухвалив вважати працю гол. управи доброю і вибрав нову Гол. Управу на чолі з М. Приходьком.

Керувала з'їздом президія в складі: А. Степовий, А. Білоцерківський, П. Петрівська, П. Давиденко та І. Дубилко.

З'їзд пройшов по-діловому, обговорено чимало справ, зв'язаних з дальшою працею СУЖЕРО.

Відбулося кілька спільних точок для делеґатів обох з'їздів: забава, на якій було повно молоді й старших, спільна політична доповідь ред. М. Степаненка на тему: "Становище в окупованій Україні та наші завдання", а також вечеря та концерт.

ДОПОВІДЬ ред. М. Степаненка, яку досить уважно вислухали поверх 250 осіб, в т. ч. коло ста осіб одумівської молоді, не була стандартною — вона була свіжа, насичена фактами. М. Степаненко не належить до кадильників, які кадять усім, а в першу чергу собі, тому його доповідь була самокритична (стосовно до демократичних українських організацій). Особливо доповідач підкреслив загрозу від втечі провідної інтеліґенції від організаційного життя. Але й тут доповідач не обмежився загальниками, а навіть перелічував прізвища визначніших наших діячів, які "здезертирували" з фронту організаційного життя, через його еміґраційні ненормальності.

Завдання на найближче майбутнє доповідач подав у формі тринадцяти тез.

Доповідь викликала жваву дискусію, у якій взяли участь проф. В. Іванис, А. Білоцерківський, д-р О. Яворський, С. Підгайний, письменник У. Самчук та інші.

ТОВАРИСЬКА ВЕЧЕРЯ для делеґатів і гостей обох з'їздів відбулася в неділю. Проводив вечерею проф. А. Степовий (Монтреаль), була й почесна президія: президент УНР в екзилі д-р С. Витвицький, протоієреї П. Самець та Д. Фотій з дружинами, о. Т. Славченко (з Содбур), голова "Козубу" М. Голинський, голова УНДС І. Янішевськию, д-р О. Яворський (УНДО), М. Степаненко, Є. Федоренко та П. Родак — ОДУМ, А. Білоцерківський — СУЖЕРО.

Вечерю благословив митроф. прот. П. Самець. На вечері була лише одна (мало хто й повірить, що на еміґрації це можливе!) промова: президента УНР в екзилі д-ра С. Витвицького, який теплими й щирими словами вітав делеґатів і гостей обох з'їздів, підкреслюючи заслуги СУЖЕРО та ОДУМ-у в ділянці активної підтримки Державного Центру УНР на еміґрації.

Смачну вечерю зготував В. Жураківський, а гарно подали її на столи дівчата-одумівки.

КОНЦЕРТ відбувся зараз же по вечері. На жаль, М. Сеник захворів, тому на концерті було лише двох виконавців: Ганна Ширей і Наталія Баумш, яка й розпочала концерт.

Н. Баумш виконала три твори: "Ой три шляхи широкії", муз. Я. Степового на текст Т. Шевченка, "Світ-

лячки" Лінке та "Соловейко" Кропивницького та Зарембн.

Ганна Ширей виконала "Пісню про Дніпро", сл. Т. Масенка, муз. П. Майбороди, "Зустріч у Києві" сл. А. Шекерика, муз. Зої Маркович, "Любов моя", сл. Т. Масенка, муз. П. Майбороди, "Любіть Україну", сл. В. Сосюри, муз. М. Фоменка. Публіка (біля двох сот осіб) ще з першої пісні прийняла Ганну Ширей оваційно. На безконечні "біси" вона змушена була виконати ще Лисенкову "Пісню про Купер'яна", "Чижикове весілля" О. Кошиця, 'Київський вальс", сл. А. Малишка, муз. П. Майбороди та народну пісню "Ой п'яна я п'яна".

Якщо якийсь вокаліст може похвалитися своїм успіхом у Торонті, то ним може бути тільки Ганна Ширей. Це був справжній успіх мистця з багатющими природними даними, прекрасною школою та з величезним сценічним досвідом: цього вечора Г. Ширей полонила всіх — і старого й малого, розумного й... геніяльного, людину з ніжним серцем, чутливим на все прекрасне, і істоту, яка замість серця має кусок засохлої підошви із старого черевика! А все це означає повний мистецький успіх. Публіка била в долоні, кричала, тупотіла ногами по підлозі, била по столах, вигукувала десятки замовлень, які треба було б виконувати хіба до самого ранку. Якби замість двох сот осіб у залі було дві тисячі, то це все мало б вигляд тріюмфу.

Ганна Ширей має сильний сопрановий, яскраво забарвлений металом, голос, однаково сильний "на верхах" і "на низах". Діяпазон її голосу — широченний. Інтерпретація творів — багатюща. Ганна Ширей винятково вміло орудує динамічними відтінками свого голосу. Якщо до цього додати ще багатющу міміку та велику сценічну культуру й досвід, тоді буде зрозумілий той успіх, який Ганна Ширей здобула цього вечора.

Н. Баумш має чистий, середньої сили, але дуже легкого звучання сопрановий голос, придатний для виконання не тільки драматичних творів, а й витончених колоратур. Треба відзначити, що цього вечора Н. Баумш була в добрій формі і публіка прийняла її дуже тепло. Але... цього разу вже вибачте, пані Наталко! Якщо й розгніваєтесь, то тіштесь, що Ви не будете в цьому першою — я вже звик до "артистичного" гніву! Так отож, якщо я, наприклад, "Ой три шляхи широкії" та "Соловейка" добре знаю ще з дитинства, то "Світлячки" Лінке, хоч і добрий твір, але навряд чи дуже осучаснить програму. Це не зневага до таких великих майстрів як Степовий, Кропивницький чи чужий нам Лінке, але треба ж відчути дух доби: треба дати щось нове, сучасне. Інакше це відгонить учнівством. Ця заввага стосується не тільки Н. Баумш, а й усіх тих виконавців, особливо вокалістів, які вміють нарікати на "невдячну" публіку, яка їх "не сприйняла", "не захоплена їх талантом", бо невдало підібрані твори навіть і цілком дозрілого майстра часто ставлять у позицію учня, який іде на сцену не співати, а похизуватися своєю вправністю: дивіться, мовляв, і ахайте — бачите, чого то я вже навчився (чи навчилася)?..

Не так давно я з одною співачкою мав таку розмову:

— Проспівайте щось нове!

— А де його взяти того нового?

— Ну, то щось старе, але таке, щоб було менше "втерте".

— Що ви, що ви! Хіба наша публіка зможе оцінити виконання твору, якого вона ще не чула?..

Явна переоцінка себе, недооцінка слухача, ну, і повна запорука ніколи не стати не то що великою, а навіть хоч трохи визначною й любленою співачкою.

Варто повчитися у Ганни Ширей: весь репертуар новий! А як і було пара народних творів, то такі, яких ніхто тут (та ще й так!) не виконує. Отже, все нове свіже, все було не для вдоволення і вправи співачки, а навпаки: все для публіки, яку Ганна Ширей і любить, і поважає, пам'ятаючи, що вона працює для публіки, а не навпаки.

Акомпаніювала Антоніна Ярошевич. Акомпаніювала справді добре. І мала вона цього вечора добру "вправу", бо сучасна українська пісня характерна тим, що акомпаніямент у ній не тільки звичайний супровід основної мелодії, а фортепіян у нашій сучасній пісні — часто самостійна партія, яка повторює, доповнює і навіть розвиває основну музичну тему. Що ж: наша пісня найкраща в світі не тільки своєю мелодичною основою і багатством музичної мислі — вона ще стоїть на першому місці і в ділянці композиції.

Слухаючи і спостерігаючи гру Антоніни Ярошевич, я полегшено зідхнув: Слава Тобі, Господи, що я не взяв іншого акомпаніятора — "зарізав" би він Ганну Ширей без ножа...

Заповідав на концерті — скромно й культурно — артист Ю. Бєльський.

***

З'їзди СУЖЕРО й ОДУМ-у відбулися з повним успіхом: культурно, без галасу й самореклями. Ініціятива керівників ОДУМ-у відбути з'їзди одночасно, а деякі точки програми навіть спільно, варта найкращої похвали: заощаджено багатьом людям час і кошти (батьки й діти їхали одночасно — перші на з'їзд СУЖЕРО, другі на з'їзд ОДУМ-у), заощаджено на всіх інших видатках, зібрано чимало публіки, запрошено визначних доповідачів, гостей, артистів. Це варто практикувати і в майбутньому.

Якщо дозволено в цьому звіті на щось особисте, то я хочу подякувати керівникам ОДУМ-у, зокрема П. Родакові, С. Дем'яненкові та О. Денисюкові за їх уміння працювати і співпрацювати — за все те, що можна назвати культурою громадської праці.

За працею з'їздів спостерігали редактори й кореспонденти таких часописів: "Українські Вісті" (Німеччина), "Прометей" (Нью-Йорк), "Український Голос" (Вінніпег, Канада), "Канадійський Фармер" (Вінніпеґ, Канада), "Народна Воля" (Скрентон, США), "Вільне Слово" (Торонто), "Нові Дні".

Редактори бандерівської й мельниківської преси, хоч запрошені були, але на з'їздах (і навіть на вечері та на концерті) не показалися. Навряд чи від цього втратять СУЖЕРО й ОДУМ...

Редактор "Молодої України" (орган ОДУМ-у) з якоїсь причини також на з'їздах не появився...

П. ВОЛИНЯК

Прем'єр Канади вітає з'їзд СУЖЕРО

ЛИСТ ГОЛОВИ СУЖЕРО ДО ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРА КАНАДИ І ЙОГО ВІДПОВІДЬ

27 вересня 1960 р.

Прем'єр-міністер Канади,
Високодостойний Джон Діфенбейкер,
Оттава, Онтаріо.

Високодостойний Пане Прем'єре!

Дозвольте мені найщиріше привітати Вас від себе особисто і від усіх наших членів з величезним успіхом на Генеральній Асамблеї Об'єднаних Націй. Ваш успіх — це успіх нас усіх, особливо тих канадців, які ще кільканадцять років тому були під владою російського окупанта України.

Ми, колишні політичні в'язні російського окупаційного режиму в Україні, безмежно вдячні Вам, дорогий наш Прем'єре, за відважні, чесні та благородні слова оборони всіх поневолених Росією народів, зокрема нашого українського народу. Ваш виступ в ОН підняв Вас і Канаду на вищий щабель у громадській опінії світу — Ви зробили величезну прислугу не тільки поневоленим народам, а й Канаді. Обороною перемоги не осягнеш — Ви почали наступ. Вітаємо!

8 й 9 жовтня 1960 р. в Торонті (заля православної Катедри св. Володимира, 404 Батурст) відбудеться наш Десятий Ювілейний з'їзд. Знаємо, що Ви маєте багато важливих справ і дуже мало часу, тому не осмілююсь запросити Вас на наш з'їзд, але запевняю Вас, дорогий пане Діфенбейкере, що всі наші делеґати з цілої Канади будуть з найбільшою любов'ю й повагою згадувати Ваше ім'я впродовж цілого з'їзду.

Ми Вам безмежно вдячні, ми за Вас безмежно горді, горді за нашого відважного й розумного прем'єра, який ставить опір звірячим намірам російського поневолювача багатьох народів, зокрема українського.

З пошаною і любов'ю до Вас, Дорогий Пане Прем'єре,

Голова СУЖЕРО Петро ВОЛИНЯК

КАНЦЕЛЯРІЯ ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРА, КАНАДА

Оттава, 2 жовтня 1960.

Пан Волиняк,
Президент СУЖЕРО,
Пошт. відділ "Е",
Поштова скринька 98,
Торонто 4, Онтаріо.

Дорогий Пане Волиняк,

Я дуже Вам дякую за листа-поздоровлення за мою промову, яку я виголосив в Об'єднаних націях. Я зворушений Вашими щирими словами.

Погляди, які я висловив, були висловлювані і раніш, але це вперше я їх сформулював перед делеґатами СРСР та сателітних держав.

Будьте ласкаві передайте мої найкращі побажання кожному членові Вашої організації і кожньому присутньому членові на з'їзді, який відбудеться 8 жовтня.

Ще раз дякую за Вашого листа,

Щиро Ваш
Джон ДІФЕНБЕЙКЕР

ПРО ОДНО ПРІЗВИЩЕ

Серед "людей старої України", що про них пише проф. О. Оглоблин у своїй недавно виданій книжці "Люди старої України" (Мюнхен, 1959 р.), згадано й "Полетику" як одного з відомих діячів другої половини XVIII ст. Я взяв це прізвище в лапки, бо вважаю, що таке написання неправильне. Правильно було б "ПолітИка", з наголосом на передостанньому складі. Докази? У цій замітці я й хотів би їх подати.

Думаю, що це прізвище походить від слова "політика", а не від "полетниця" (назва рослини), як думав колись і цю думку висловив у розмові зо мною В. Сімович: "полетниця" має інший наросток — ниц-я. А крім того, проти цього свідчить давнє написання обговорюваного прізвища через Ѣ (ять): 'Полѣтика". Так, наприклад підписувався брат у перших Григорія Андрійовича "Полетики" Григорій Іванович "Полѣтика", радник російського посольства у Відні. Звідки взялося це Ѣ (ять)? Тоді на Україні люди часто писали його замість І і читали як І (наприклад, так писав І. Котляревський). Але пізніше процес мовної русифікації українського дворянства призвів до російської вимови Ѣ (ять) як Е, очевидячки, з м'якістю попереднього приголосного: "Полеті-ка". А наші автори пишуть тепер це прізвище й вимовляють з твердістю попереднього приголосного: 'Полетика"! Це абсурд! Другий момент — наголос. Давніш на Україні (та, мабуть, і в Росії під українським впливом) наголошували це слово "політика" (як "музИка"; у Пушкіна в "Полтаві": "гремит музЫка боевая"). Про таке українське наголошування цього слова свідчать такі рядки з вірша гетьмана І. Мазепи:

І ви, панство полковники,
Без жадної політИки...

Дуже цінне свідоцтво про таку вимову й такий наголос прізвища "Полѣтика" дав мені С. Зеркаль. Він написав мені, що недалеко від м. Хмелева на Роменщині є "хутір Політичин", що належав колись як власність поміщикам Політикам. С. Зеркаль згадує, що на Ромоданівському шляху стояв стовп з написом: "Село Рогинцы — 8 верстъ и хут. Полѣтичинъ — 2 версты въ лѣво". Він же свідчить, що населення м. Хмелева завжди вимовляло назву хутора як "Політичин", з наголосом на передостанньому складі. А такий наголос у цій формі прикметника міг виникнути тільки з відповідного наголосу в іменнику "політика".

З усього цього висновок, що українські автори у своїх працях про згаданих діячів XVIII ст. повинні писати "Політика", а не "Полетика".

Цьому не перешкоджає й той факт, що недавно на Україні появився ще один "Полетика": у ч. 8 "Вітчизни" за цей рік надруковано рецензію Юрія Полетики. Для цієї людини ця перекручена форма стала традиційно-задокументованою, і її не можна змінювати, а для давніх діячів такої традиції ще не було.

В. ЧАПЛЕНКО

"УКРАЇНСЬКІ ПИСЬМЕННИКИ"

У Києві випущено перший том біо-бібліографічного словника "Українські письменники".

У словнику подані біографічні відомості про кожного письменника, бібліографія видань його творів та критичної літератури про нього.

Перший том охоплює матеріяли давньої української літератури — від часів Київської Русі до кінця XVIII ст. До другого і третього томів словника входять матеріяли про українських письменників XIX — початку XX століть. Четвертий і п'ятий томи охоплюють матеріяли про українських радянських письменників за 40 років (1917—1957).

Видання буде здійснено протягом 1960—1961 рр.

„Украдене щастя“ — нова опера

Як повідомляє "Радянська культура" в числі від 25 вересня 1960 р., Львівський театр опери та балету ім. Ів. Франка поставив нову оперу "Украдене щастя". Лібретто опери написав відомий поет М. Рильський, музику — Ю. Мейтус.

Прем'єра нової опери мала величезний успіх. Ставив спектакль режисер Сміян, дириґент Я. Вощак, художник О. Сальман. Праця всіх цих трьох майстрів оцінюється якнайкраще.

Рецензент "Рад. культури" Юлій Малишев намагається розкрити секрет успіху нової опери. Подаємо тут (трохи скорочено) його аналізу, сподіваючись, що це буде цікаво й корисно нашим читачам, бо опера "Украдене щастя", мабуть, справді є визначним здобутком українського оперового мистецтва і тому вона варта уваги еміґрації.

Юлій Малишев пише:

"Основа успіху, безперечно, закладена уже в драматичному першоджерелі опери. Однак, хоч яка вдячна тема і досконала драматургія "Украденого щастя" Ів. Франка, — це ще не лібретто опери. Завдання перенесення ідей і образів першоджерела в зовсім іншу образно-емоціональну сферу, завдання, що так часто стає перешкодою для авторів оперних творів, блискуче розв'язав М. Рильський. Його робота може по праву вваажтися взірцем перекладення драматургічного твору на мову музичної драматургії. М. Рильський по-новому розкрив образи драми, підкреслив закладену в ній внутрішню музикальність, відкрив широкий простір для музики і співу. Яскравий, образний і кольоритний поетичний текст лібретта буквально дихає музикою, інакше кажучи, лібреттист став справжнім співавтором композитора.

І все ж, хоч би яке прекрасне та високохудожнє було лібретто, в опері вирішальною є музика. А музика Ю. Мейтуса задовольняє найвищі вимоги, які можна пред'явити до оперного твору. Вона дуже мелодійна, виразна і емоціональна. Цілий ряд сцен і окремих номерів справляють враження і запам'ятовуються насамперед завдяки своїй мелодійній красі й образності. Такими є прекрасні музичні теми арії Анни з тетьої дії, її дуету з Миколою (перша дія), секстету з другої картини першої дії, а також основні лейтмотиви опери. При всій своїй дохідливості і зовнішній простоті мелодизм Ю. Мейтуса далекий від примітиву і банальности. Він дуже своєрідний і кольоритний у результаті глибокого відчуття композитором інтонаційної і ладової природи західноукраїнського музичного фолкльору.

В опері чимало окремих закінчених музичних номерів, арій, ансамблів, хорів. Багато з них написані із справжньою майстерністю і можуть бути окрасою концертового репертуару співаків (куплети Гурмана, дві арії Анни, арія Миколи та ін.). За типом своїм "Украдене щастя" — аріозно-мелодична опера, що ділиться на окремі сцени й музичні номери. Разом з тим окремі номери майже ніде не зупиняють і не руйнують наскрізної музично-драматичної дії. Динамізм сценічної дії, стрункість і лаконічність драматургії, безперервність розвитку характерів героїв і основних музичних образів — все це надає опері рис справжньої музичної драми. Мабуть, найскладніша проблема оперної драматургії — поєднання окремих вокальних номерів і наскрізного музично-драматичного розвитку — в основному вдало розв'язана Ю. Мейтусом в "Украденому щасті".

Одним з головних засобів створення наскрізної музично-драматичної дії є розвиток основних музичних тем образів, який досягає в опері справді симфонічних масштабів. Головні з цих лейтмотивів: поетично-мрійлива і ніжна але з відтінком затамованої скорботи, невиплаканих сліз "тема втраченого щастя", схвильована і нав'язлива тема кохання Анни до Михайла, музичний образ клятви Анни у вірності, музичні характеристики Миколи і Михайла, емоціонально-насичені дві теми хвилинного любовного щастя Анни і Михайла і коротка трагічна тема смерти, — усі ці музичні образи проходять через оперу, безперервно розвиваючись, трансформуючись, переходячи від голосів до оркестри і навпаки; у них знаходить глибоке і правдиве втілення все, що відбувається на сцені. Більше того, музика часто розкриває слухачеві те, про що мовчать герої.

Величезне враження справляє драматична сцена зустрічі Анни з Гурманом (перша картина опери). У хату Задорожних входить жандарм, струшує сніг, починає роздягатися, — і ось... його впізнали — це Михайло Гурман. Непорушно застигає Анна, не в силі відірвати від нього очей; Михайло робить до неї кілька кроків і теж застигає. Обоє мовчать, павза, німа сцена. Дія, здавалося б, зупиняється, та ні, вона продовжується в оркестрі. Спершу тихо, нібн з глибини душі, потім дедалі голосніше розгортається тема кохання. Вона росте, шириться; відчувається, як поступово захоплює вона всю істоту Анни й Михайла, які застигли в непорушності. І не лише їх, вона захоплює і слухачів, говорячи їм значно більше, аніж могли сказати в цей час слова. Таких оркестрових "вторгнень" у сценічну дію чимало в опері, вони відіграють величезну ролю у музичній драматургії. Симфонічний антракт у заключній картині опери став, наприклад, справжньою кульмінацією в розвитку образу Миколи Задорожнього.

Яскрава мелодійність і гармонійне багатство, яке відзначається великою національною своєрідністю, кольоритна оркестровка, майстерність симфонічного, конкретно-образного розвитку музичних образів — усе це робить "Украдене щастя" визначним явищем у сучасній оперній музиці. Але, може, і це ще не головне. Головне ж у тому, що композиторові вдалося в музичних образах правдиво і реально втілити характери дійових осіб драми. Найбільша удача в цьому — музичний образ Миколи Задорожнього. Уже при першій його появі на сцені проведення основного, виразного лейтмотиву і першої фрази Миколи ("Ото заробок!.. Цілий день роби і мерзни, і мокни, і худобу муч... і маєш вісім шісток...") дають надзвичайно яскраву і точну музичну характеристику персонажу. В наступному розвиткові образу композитор дуже вміло і тонко зберігає ці характерні риси, витримує своєрідну інтонаційну сферу вокальної партії героя (вся вона, власне, виростає з однієї яскравої квінтової інтонації) і, разом з тим, досягає найбільшого розмаху в музичному втіленні розвитку характеру від пригнічености і приниженості до гнівного протесту.

Так само яскраво охарактеризований у музиці образ Анни, в якому чисто музичними засобами підкреслено динаміку його розвитку. Менш вдала, мабуть, музична характеристика Гурмана. Якщо його "жандармські" риси увійшли в музичну тканину опери дуже природно і органічно, то Михайло — любляча і страждаюча лю-

дина — змальований у музиці надто загальними ліричними образами.

Говорячи про музику опери, не можна не згадати про хори і танці, що займають у ній значне місце. Тонке відчуття і знання місцевого музичного кольориту, притаманне всій опері, продемонстроване в них композитором особливо переконливо.

В особі Я. Вощака опера "Украдене щастя" знайшла такого чуйного і глибокого інтерпретатора, про якого може тільки мріяти автор опери. Мабуть, у творчих індивідуальностях диригента і композитора знайшлись якісь дуже співзвучні струни, які при виконанні опери зазвучали резонансом і посилили музичний вплив на слухачів. "Украдене щастя" в постановці Львівського театру опери та балету — це, передусім, спектакль дуже високої музичної культури, спектакль, який відзначається виразним і змістовним звучанням оркестри. Справа не в тому, що оркестра не розходиться із співаками і точно виграє всі ноти партитури (огріхи такого характеру, на жаль, зустрічалися), важливіше — глибоке трактування твору, точне і осмислене розподілення кульмінацій, багатство і тонкість нюансів, виразність фразування. Всі ці якості справді художнього виконання блискуче продемонстрував колектив солістів і оркестри театру під керівництвом Я. Вощака.

Що ж, вправі уже спитати читач, опера "Украдене щастя" та її постановка у Львівському театрі зовсім не мають недоліків, це абсолютно досконалий твір? Ні, звичайно. Недоліки і в опері і в спектаклі є, та чи в них справа? З цього приводу добре свого часу сказав М. Мусоргський: "...Скрізь і в усьому свої вади, та не в них справа, а справа в загальному досягненні цілей мистецтва".

Що ж до недоліків, то можна було б вказати на музичний антракт між першою і другою картинами третьої дії, в якому після гаданої мімічної сцени Миколи, що йде на фоні рогорнутого симфонічного епізоду, починається великий хоровий вступ до наступної картини (він звучить на затемненій сцені). Виходить, в опері, по суті справи, є два антракти або два вступи до останньої картини — прорахунок явний і композитора і режисера (композитор і театр збираються у найближчих спектаклях змінити це місце). Можна було б говорити про статичність, недостатню сценічну виразність хору в драматично напружені моменти розвитку дії — явна недоробленість режисера. Можна відзначити і деякі музичні огріхи, наприклад, нерівний хисткий ритм у тріо з другої дії та деяких хорових епізодах — недоробки диригента.

Проте, якщо говорити про "загальне досягнення цілей мистецтва", опера Ю. Мейтуса і спектакль Львівського театру опери та балету уявляються нам надзвичайно значними подіями музичного і театрального життя.

«УВАГИ ДО СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ»

Обіцяна книжка О. Курило "Уваги до сучасної української літературної мови" вже вийшла. Щоб усі читачі мали уяву про цю працю, друкуємо тут передмову до неї:

ВІД ВИДАВНИЦТВА

Даємо українському культурному читачеві на еміграції книгу, яка довший час була, є тепер і ще, мабуть, довго й буде настольною книгою кожного літературного редактора, письменника, журналіста, кожного вчителя української мови — взагалі кожної людини, яка працює в ділянці української культури.

Щоб дати читачам відомості про Олену Курило та її "Уваги до сучасної української літературної мови", ми використали нарис про Олену Курило проф. Юрія Шереха (Шевельова) — одного з найвизначніших сучасних наших мовознавців, тепер професора Колюмбійського університету в Нью-Йорку.

Ю. Шерех пише:

"Олена Борисівна Курило народилася 6 жовтня 1890 р. в місті Слонім, тоді Гродненської губернії (тепер Білорусь), у жидівській родині. Мені невідоме її дівоче ім'я. Високу освіту Курило здобула перед Першою світовою війною в Варшаві — в університеті або на Високих Жіночих курсах. Її вчителями були, очевидно, Є. Карський, Є. Тимченко, В. Погорєлов, А. Яцімірський. Можливо, що першим, хто звернув її інтерес до української культури і українського визвольного руху був саме Євген Тимченко, визначний український мовознавець і може найтиповіший представник "народницької" течії в українській лінґвістиці, що від 1913 р. викладав на Високих Жіночих курсах у Варшаві, а від 1915 р. став приват-доцентом Варшавського університету і саме тоді почав працю над своєю серією монографій про синтаксичні функції відмінків в українській мові, — перша з них, про родовий відмінок, вийшла таки в Варшаві 1913 року. Другим чинником було, мабуть, знайомство Олени Борисівни з студентом Варшавського університету Дмитром Курилом, пізніше старшиною армії УНР і працівником пресового бюра при українській дипломатичній місії в Варшаві.

Не знати, коли Курило переїхала до Києва. Перші роки молодої української держави застають її там. Курило бере активну участь в українізації школи. Їй належить найпопулярніший підручник української граматики для дітей, виданий у ті роки і потім перевиданий багато разів до 1926 р., вона бере участь у перших опрацюваннях української наукової термінології (медичної, хемічної, ботанічної та інш.). 1921-23 р., а може й довше, Курило викладає в Київському Інституті народньої освіти, але її більше приваблює наукова робота, і особливо активно вона дедалі більше працює в Українській Академії Наук."

Розгром Академії Наук на початку 30 років примушує О. Курило тікати з Києва в Москву, пізніше їй заборонили жити в багатьох місцевостях і вона оселилася десь на півночі Росії. Від 1932 р. не появилася жодна праця за її підписом. У 1937 р. вона сиділа в московській слідчій в'язниці. Це все, що нам відомо про життя й долю О. Курило.

Про значення наукової праці О. Курило Юрій Шерех у цитованому вище нарисі говорить так:

"Праці над нормалізацією української літературної мови Курило присвятила багато часу і уваги, особливо в першій половині своєї недовгої — 14-річної — наукової діяльности. У широкій, колективній нормалізаційній праці тих років чи не на перше місце треба поставити поруч О. Синявського — в царині правопису, ортаепії й морфології — і Ганцова — в царині загального словництва, — Курило в царині фахового словництва, словотвору, синтакси й фразеології. Без діяльности цих трьох визначних мовознавців сучасна українська літературна мова мала б дещо інший характер — і цього не вдалося змінити навіть пізнішими чистками в УССР. Наслідки праці цих мовознавців не викорчувані і не можуть бути викорчувані, за винятком окремих деталів, — а це з двох причин: бо їхня праця спиралася не на фантазії й суб'єктивні забаганки, а на факти й тенденції розвитку живої народньої та інтелігентської мови; і також — бо вони самі мали наукову лінґвістичну кваліфікацію, лінґвістичну обдарованість і почуття відповідальности за зроблене."

Велике значення мала її "Початкова граматика

української мови, ч. 1", яка починаючи від 1918 по 1926 р., видавалася 11 разів (наклад тільки 9-го видання був 150 тисяч примірників). "Це не була, — пише Ю. Шерех, — наукова праця, це був практичний підручник для дітей... але він будив любов до своєї країни й мови й защеплював норми цієї мови".

Про значення "Уваг..." Юрій Шерех пише:

"... неминущим і досі лишився її вплив на українську синтаксу, фразеологію й почасти словотвір — і це сталося головне в наслідок появи "Уваг..." Книжка виросла з невеличкої брошурки в першому виданні... надиханої любов'ю до української мови й бажання підкреслити багатство її синтаксично-фразеологічних можливостей, — але в другому, а особливо в третьому виданні вона стала широким порадником в основних синтаксично-стилістичних питаннях української літературної мови. Як настільна книга літературних редакторів вона визначила собою ввесь напрям їх праці на довгі роки. Численні автори різних мовних підручників і порадників, що видавалися тоді цілою зливою, в суті речі майже виключно популяризували настанови Курило в "Увагах...". І тепер, хоч ця книжка давно заборонена в УРСР, а молодшому поколінню просто невідома, ціла низка її тверджень і порад здійснюється."

Ось цю виняткового значення в розвитку нашої мови книгу ми тепер і пропонуємо культурному читачеві на еміграції. Перевидаємо її фотодруком з 4-го видання (Краків — Львів, 1942).

Ціна кинжки — 2.50 дол., а для передплатників "Нових Днів" — 2.00 дол.

Замовляти в "Нових Днях".

ПРЕМ'ЄРА НОВОГО УКРАЇНСЬКОГО БАЛЕТУ

28 вересня в Київському державному театрі опери та балету ім. Т. Шевченка відбулась прем'єра болету заслуженого діяча мистецтв УРСР В. Гомоляки "Чорне золото". Балет створено за лібреттом М. Трегубова та П. Вірського. Цей новий твір присвячено "трудовій молоді" Донбасу.

НОВА КНИЖКА

Павло Степ

Б Р А Т И

віршована казка. Обкладинка й ілюстрації Сільвії Никорович. Ціна книжки — 50 центів. Замовлення надсилати на адресу:

16 Indian Rd. Cresc., Toronto 9, Ontario, Canada.

Балет ставив народний артист України П. Вірський, художнє оформлення зробив народний художник СРСР А. Петрицький, дириґував народний артист Казахської РСР Г. Дугашев.

У головних ролях виступили відомі вже нашим читачам (з репортажу "Зустріч з людьми з того світу" та рецензії ("Н. Д." ч. 123) на фільм-балет "Лілея") відомі українські артисти: народна артистка УРСР Олена Потапова, заслужені артисти УРСР Є. Єршова, А. Бєлов, М. Апухтін, Б. Степанено, а також артисти О. Зайцев, В. Калиновська та інші.

У спектаклі брав участь Державний заслужений ансамбль танцю УРСР, учні хореографічної школи.

Як подає газета "Радянська культура", на виставі були присутні московські відпоручники в Україні О. І. Іващенко, І. П. Казанець, Д. С. Коротченко, М. Д. Бубновський та інші "ґауляйтери" України. Це свідчить, що новому балетові (його мають показати на декаді українського мистецтва в Москві) надається особливе значення.

Із цим балетом ми вже знайомили наших читачів у сотому числі нашого журналу (травень 1958 р.). Балет "Чорне золото" вперше було поставлено у Сталінському оперовому театрі. То була перша редакція його — за лібреттом О. Лукацького та М. Трегубова. Київська критика тоді зробила цілий ряд завваг до лібретта (див. "Нові Дні", ч. 100, стор. 16). Зате дуже добре оцінено музику балету. Можна здогадуватись, що лібретто переробляв народний артист України П. Вірський і тепер балет показано в новій редакції.

Коли минулого року балетна група Київської опери була в Торонті, то саме тоді одержано повідомлення з Києва про те, що "Чорне золото" включено в репертуар Київського театру опери та балету і що головну ролю виконуватиме Олена Потапова. Ми мали нагоду спостерігати, яке захоплення в артистів викликала ця вістка. Особливо тішилась Олена Потапова.

Можна сподіватись, що новий український балет "Чорне золото" в постановці столичного театру опери та балету, пройшовши першу пробу в Сталінському театрі опери та балету, у переробці й постановці визначного майстра балетного мистецтва, яким безперечно є народний артист УРСР П. Вірський, буде визначною точкою в розвиткові українського балету взагалі.

НОВА КОМЕДІЯ ОЛЕКСАНДРА КОРНІЙЧУКА

Відомий драматург, який уславився не тільки п'єсами, а ще більше своїм підлабузнюванням до "старшого брата" та до його вождів Сталіна і Хрущова, за що "удостоївся" всіх можливих сталінських і хрущовських нагород і відзнак, Олександер Корнійчук написав нову комедію "Над Дніпром". Як повідомляють, ця комедія написана "про людей сьогоднішнього українського села й міста, їх мрії і прагнення".

Які мрії українських людей, якщо вони "переломлені крізь призму творчої лабораторії" отакого собі ордено-заслугоносного Корнійчука, ми легко можемо собі уявити.

Здається, Ол. Корнійчук через вершину своєї творчости уже перейшов давно. Тепер йому лишилось тільки збирати колекцію орденів та відзнак.

Прем'єра комедії "Над Дніпром" відбулася в Київському театрі імені Франка 6 вересня ц. р. Ставив її нар. артист СРСР М. Крушельницький, ролі виконували, крім М. Крушельницького, ще народні артисти УРСР В. Добровольський, В. Дальський, Д. Мілютенко та інші.

ЩЕ РАЗ ПРО ВИДАННЯ ПОСМЕРТНОЇ ЗБІРКИ ПОЕЗІЙ М. СИТНИКА

Доводимо до відома наших читачів, що П. Вакуленко уже намалював обкладинку на цю збірку.

Передмову до збірки погодився написати відомий наш критик Вадим Сварог.

Ще раз просимо читачів допомогти зібрати всі друковані й недруковані, якщо в кого такі є, твори Михайла Ситника.

Дехто з читачів шле гроші на збірку, хоч ми просили тільки зголосити певні суми, але стриматись із висилкою їх аж до нашого повідомлення. Останніми днями одержано на видання поезій Ситника 8.00 дол. від С. Сороки з Гамільтону, Канада. Ще раз просимо: шліть зголошення, а не гроші, бо це тільки ускладнює нам бухгальтерію.

НАША МІЗЕРІЯ

"ГОВМ-МЕЙД КИШКА" НА ЕКРАНІ

Була в нас досі приказка, що "папір усе витримає", але після показу фільму "Пісня Мазепи" продукції Лева Т. Орлигори в кінотеатрі Пелейс у Вінніпезі можна сміло сказати, що в наших невідрадних культурних умовах на еміґрації є ще один матеріял, який все витри-

має: фільмова стрічка. Фільмова стрічка справді витримала, але важко було витримати глядачеві, який у добрій вірі й у щирому патріотизмі йшов подивитися на фільм, що своєю назвою по-святотатському був зв'язаний з іменем нашого великого гетьмана, а в своїй рекламі жонґлював ось такими перехвалками українською та англійською мовами: "Перший раз у фільмовій історії на екрані побачите українське село перед голодом 1933 р. Катакомби НКВД. Любов, що перемагає смерть. Колхозники, Добровільна смерть у вогні. Тайни білявої красуні. Студент-бунтар і месник. Люди без завтрішнього дня. Свята ненависть. Багато хвилюючих і неповторних картин з життя непокірної України".

Коли ви кількадесят років тому дивилися на аматорську виставу "Гриця" чи "Безталанної" в найтемнішому селі якогось галицького закутка, то театральне лицедійство, що ви його там у примітивних сільських обставинах бачили, було ще на багато ближче до театрального мистецтва, як "прем'єра-фільм", що ми його оглядали, — до мистецтва фільмового. Там завжди свою непідробну вартість мав бодай геній автора п'єси, хоч би навіть цей сільський аматор-актор тільки завчено рецитував за підручником, не відрізнаючи репліки від ремарки. А тут ми бачили у змісті сценара, у грі Богу-духавинних людей, яких продуцент, режисер і автор в одній особі, п. Орлигора поробив "фільмовими артистами", і в цілій ідейній концепції фільму таку мистецьку безпомічність і бездарність, що виходячи з сеансу, ми не знали, чи сміятися чи плакати!

В. Л-ний

Так пише 'Новий Шлях" (Вінніпеґ, Канада, 5. 11. 60 року).

Признаємось, що ми захоплені — це нечув'ане й небачене в цій газеті за останніх 6 — 7 років.

У "Новому Шляху" — революція: все змінене (редактори, директори). Певна частина "переможених" почала кампанію "за оздоровлення УНО" і "Нового Шляху". Признаємось, що ми їм симпатизували, але як мають після "оздоровлення УНО" повернутись похвали Л. Орлигорі і бруд на Ол. Довженка, то хай лишиться те, що є сьогодні.

Деяким цнотливим читачам, які бояться "сварки", скажемо: обов'язок часопису остерегти:

— Уважай, читачу, — тут бруд!

Це дехто зве "сваркою"...

Тим, хто ще й досі вірить, що "Волиняк їсть галичан живцем" нагадаємо, що Л. Орлигора — клясичний "східняк" — не центровик, а "східняк" у всій своїй "красі й силі". І з усіма своїми "пахощами", які досі були такими приємними редакторам "Нового Шляху".

З козубівських п'ятниць

На одному з вечорів цього стовариштення (п'ятниця 21 жовтня) виступив із доповіддю інж. Василь Янішевський на тему: "Що подають американські джерела про технічні заклади в СРСР?". Козубівці та гості були дуже цікаві почути від нашого молодого інженера, що здобував освіту в Канаді, про те, що зроблено і робиться в СРСР у цій ділянці, бож науково-технічні досягнення в радянській імперії стали основою основ страхітливої могутности тієї імперії і небувалої досі небезпеки для вільного світу.

Доповідач у своєму сконденсованому викладі подав багато цікавих даних про готування науково-технічних кадрів в СРСР, окремо спинився на деяких технічних закладах Української РСР. Доповідач правильно зробив, що подав картину про технічні навчальні заклади на тлі загальної системи освітніх і наукових закладів СРСР, переконливо ствердивши, що навчальні та наукові технічні заклади там були і є на привілейованому становищі, а самі технічні "специ" почувають себе значно певніше, ніж решта совєтської інтеліґенції, бо мають відвагу навіть критикувати дещо з діяльности партійних та урядових вельмож.

Доповідач дуже мало робив порівнянь зі станом на Заході, зокрема в Канаді і США, але зазначив, що в СРСР випускають щороку інженерів удвічі більше, ніж у США; що в СРСР натискають здебільшого на вузьку спеціялізацію кадрів, а на Заході стараються дати універсальніші знання; що загальна кількість навчальних годин у навчальних закладах СРСР удвічі більша, ніж у Канаді, наприклад; що студенти-практиканти в СРСР працюють помічниками інженерів та інших фахівців, а в Канаді здебільшого працюють студенти фізично поряд із робітниками і т. д.

У дебатах промовці дещо доповнили, а дещо і скореґували. Наприклад, після шкільної реформи 1959 року в СРСР також зобов'язано всіх без винятку студентів працювати фізично протягом усього періоду навчання, а до вищої школи не приймають без посвідки про працю на виробництві (не менше двох років треба попрацювати). Щодо рівня освіти, вимог до студентів, кількости років навчання та готування наукових кадрів, то учасники дискусії, погоджуючись в основному з доповідачем, більше уваги звернули на освітні справи в СРСР у цілому і на навчальні та наукові заклади — не-технічні: медичні, філологічні, історичні, економічні та інші. Звернемо увагу, що і в цих ділянках там, в СРСР, незрівняно вище стоїть навчання і готування наукових кадрів, але про це в Канаді, наприклад, майже ніхто не знає і ніяких для себе висновків не робить. Промовці вказали на такі конкретні моменти: в радянських університетах — п'ятирічний термін навчання, а тут — трирічний (гуманітарні відділи); там навчальний рік триває цілих десять місяців, а тут фактично шість або й менше; там студенти вчаться шість днів на тиждень, а тут — п'ять; там обов'язкове відвідування лекцій — щодня не менше шести лекцій, а тут ні; там органи освіти згори до низу керують навчальними закладами і контролюють усі школи і всіх професорів, а тут ніхто цього не робить; там вступні іспити відсівають менш здібних кандидатів, а тут вступає кожний, що може заплатити за право навчання і т. д. А треба зазначити, що середні школи там дають без порівняння вищу підготовку, ніж тутешні середні школи (гайскул).

Не інакше справа із готуванням наукових кадрів. Щоб дістати ступінь кандидата наук (тут це називається М. А.), там після п'ятирічного університету треба провчитися таких же три десятимісячних роки і написати дисертацію, а тут — два роки і дисертація не обов'язкова; після кандидата наук, щоб здобути ступінь доктора наук, там треба ще провчитися аж чотири роки (таких же довгих!), а тут вистачить двох. З цього виходить, що ступінь кандидата наук вимагає вчитися в університеті в і с і м довгих років, а на ступінь доктора тут вистачає с е м и коротких років. Отже тутешній докторат стоїть далеко нижче за тамтешній маґістерський (кандидат наук). Це підтверджується й практикою: тут носій титулу доктора починає в університеті викладацьку кар'єру з лектора, а щойно по трьох

...х й більше роках удостоюється звання асистента, а ...м кандидат наук (по-тутешньому М. А.) відразу займає посаду доцента в університеті (по-тутешньому — асошіейт професор), а доктор наук там відразу може займати посаду повноправного професора.

А коли приглянутися до тутешніх відділів слов'янознавства, то буде ще разючіша і невигідна різниця: ...рім коротших років, тижнів, безконтрольности і т. д., ...ут немає ні програм, ні підручників. Готують учених спеціялістів такі професори, які викладають слов'янські мови тільки по-англійському, а взірці тої чи іншої слов'янської мови дають своїм студентам з грамофонного запису. І не трудно зрозуміти, чому в таких закладах слов'янознавства так мало справжніх знавців слов'янських мов і літератур — справжніх педагогів із слов'янською освітою, здобутою там. І то не тільки із загальною освітою, а й зі знаннями методики викладання, зі знаннями педагогіки, дидактики, психології — про що спечені тут слов'янознавці, що ходять із професорськими званнями, ще й не чули в своєму житті.

А про медичних спеціялістів (докторів медичних наук) про біологів (зокрема високовчених іхтіологів тощо) — також годі сказати щось відрадніше. А ...е, мабуть, тому, що тут справи освіти, готування наукових кадрів досі ще є приватною справою приватних людей, що тут (Канада) досі ще немає міністерства освіти в Оттаві, що справа освіти й науки не стала ще справою державної ваги. А жаль. Більше того, навіть небезпечно, що воно й досі так є. Про це треба говорити — в інтересах цієї ж країни — більше і голосніше.

28 жовтня в "Козубі" відбувся вечір гумору. Читали (твори О. Вишні, Чечвянського, Ковіньки та сатири О. Маковея, що не дуже то пасували до решти творів) В. Ворскло, Ю. Бєльський, Д. Романик. І. Боднарчук прочитав власний "канадсько-український монолог".

Публіки було поверх 60 осіб. Публіка вийшла з вечора вдоволена, хоч читали цього разу наші артисти якимсь божевільним американським темпом — майже так, як радіодиктори переказують гаківкові змагання. Отже, чимало моментів з творів не донесено до слухача цілком. А шкода, бо твори були здебільша дуже добрі.

4 листопада відбувся листопадовий вечір. Доповідь зробив п. Носик, учасник листопадових подій, а художні твори читали: І. Боднарчук (з О. Бабія), Д. Романик (поезії О. Олеся і П. Степа), Ю. Бєльський — уривок з "Попелу імперій" Ю. Клена.

Присутніх понад 35 осіб.

БРУДНИЙ СТАЛІНСЬКИЙ "КУЛЬТ ОСОБИ" ВІДНОВЛЕНО

Як відомо, Микита Хрущов зробив свою кар'єру на "вождя" ліквідацією "порочного культу особи", установлюючи так зване "колективне керівництво". Сьогодні вже можна з певністю сказати, що це все була тільки спекул:ція, щоб легше дійти до влади: брудний сталінський культ особи в СРСР тепер відновлено у всій його потворності.

У зв'язку з виїдом Хрущова на сесію Об'єднаних Націй в СРСР, зокрема в Україні, піднялася ціла буря "всенародної любови до вождя". Ця брудна хвиля створена штучно, замовлена згори: напр., "Літ. Газета" (Київ) від 27 вересня ц. р. просто признається, що вона "звернулась до людей різних професій з проханням розповісти, що вони думають про... виступ на цій сесії Микити Сергійовича Хрущова."

Ну, раз до тебе "звертались з просьбою", то посмій же стриматись з відповіддю! Звичайно, посипались відповіді від артистів, письменників, вчених, колгаспників, інженерів, робітників: "Правильно ви сказали, Микито Сергійовичу!" "Спасибі Вам, дорогий Микито Сергійовичу...", "Я безмірно вдячна рідному нашому Микиті Сергійовичу", "Наш дорогий Микита Сергійович", "Ми з Вами, дорогий Микито Сергійовичу!", "Хай світить сонце миру", "Світла надія людства", і т. д.

Цікавий факт: текст виступу Хрущова на сесії ОН столичні газети подали 25 вересня, а "захоплені" відгуки на неї, — з усіх кінців України, — уже подані 27 вересня, значить у редакціях вони мусіли бути вже до полудня 26 вересня... Безперечний факт, що всі ці відгуки люди зробили, не читаючи самої промови "скромного вождя всіх народів світу".

Радянська преса повністю видає злочинну практику російського більшовизму: тільки засліплений і позбавлений здібности думати повірить у зміни в СРСР.

ОДНА ІЗ СЕРІЇ НОТАТОК ПРО ПРОВІНЦІЙНІ ЗАКОНИ, ЯКІ ЦІКАВЛЯТЬ АБО СТОСУЮТЬСЯ НОВИХ КАНАДЦІВ

ХАРИТАТИВНІ ДОПОМОГИ ДОСТУПНІ НОВИМ КАНАДЦЯМ

Ви повинні ознайомитись із різними харитативними службами, якими завідує Онтарійський Департамент Публічної Допомоги. З них можуть користати люди, які живуть в Онтаріо, як новоприбулі, так і постійні мешканці. Впродовж вашого життя у Канаді ви, імовірно, будете користати бодай з одного виду такої допомоги. **Виріжте це оголошення, як довідку!**

ЗАГАЛЬНА ХАРИТАТИВНА ПОМІЧ

Часом окремі особи чи родини потребують публічної помочі у випадках безробіття, хвороби або наглої потреби. Якщо такі особи не підпадають під якубудь іншу програму допомоги, тоді їхній муніципалітет може призначити їм негайну допомогу, не зважаючи на час їхнього замешкання. В додатку до основної допомоги на харчі, одежу і т. д., їх забезпечується на медичні і шпитальні видатки. Загальна Харитативна Поміч, якою завідують муніципалітети, охоплює також спеціяльну допомогу у формі посанаторійних виплат для тих, що залишили туберкульозні санаторії, реабілітаційну службу (спеціяльно у випадках, у яких потрібно протези), допомогу для нездібних до праці, які є тяжко хворі або скалічені, як і допомогу у домах медичного догляду. Заяви треба подавати у бюро харитативного адміністратора або урядника у муніципалітеті замешкання.

СЛУЖБА ДОМАШНЬОЇ ГОСПОДАРКИ І МЕДСЕСТЕР

Службою домашньої господарки часто користуються тоді, коли є потреба утримати родину разом, якщо мати хвора. Старші віком, немічні і видужуючі особи теж часом потребують помочі у домашній господарці. На рекомендації лікаря додому може приходити реєстрована медсестра, щоб так особі, яка повинна йти до шпиталю, уможливити перебування вдома, або щоб особа, яка перебуває в шпиталі, могла скорше прийти додому, як передбачено. Заяви про користування цією службою можна подавати до місцевих харитативних властей муніципалітету. Якщо особа чи родина не може покрити всіх коштів, тоді муніципалітет може прийти з фінансовою допомогою.

ДОПОМОГА МАТЕРЯМ

Провінція дає допомогу дітям на утриманні матері, яка є вдовою, залишена чоловіком, або якої чоловік є постійно непрацездатний чи сидить у тюрмі. Незаміжня матір, понад 18 років, яка опікується своєю дитиною, може також одержати таку допомогу, якщо її дитина осягне шостий місяць життя.

Постійно непрацездатні батьки, які заступають матерів, можуть теж користати з допомоги для дітей під їхньою опікою. Максимальні допомоги сягають від $120 до $180 місячно.

Названі матері, які опікуються не власними дітьми, одержують від $30 до $85 місячно.

Медичною службою під Онтарійським Асекураційним пляном Шпитальної Опіки забезпечується всіх потребуючих, обнятих програмою допомоги матерям; до того також доходить дентистична опіка для дітей до 16 року життя.

До цього вимагається однорічного замешкання в Онтаріо. Заяви можна подавати до кожного місцевого харитативного бюра департаменту. Або можна писати до Онтарійського Департаменту Харитативної Служби, будинки парляменту, Торонто.

ІНШІ ХАРИТАТИВНІ ПРОГРАМИ ПІД ЗАРЯДОМ ОНТАРІЙСЬКОГО ДЕПАРТАМЕНТУ ДОПОМОГИ

1) Стареча допомога — для осіб від 65 до 69 років — $55 місячно. 2) Допомога немічним — для цілковитих і постійних калік, понад 18 років, — $55 місячно. 3) Допомога сліпим — понад 18 років, — $55 місячно. 4) Реабілітаційна служба — професійний вишкіл для пошкоджених осіб з одним роком замешкання в Онтаріо. Утримання, як потрібно. 5) Старечі доми — для осіб від 60 років. Нормальна домашня опіка, опіка для тих, що не можуть ходити, спеціяльна опіка над умово хворими. 6) Служба опіки над дітьми — забезпечена місцевими товариствами допомоги дітям, які є на утриманні, і які потребують громадської охорони. 7) Денні дитячі ясла — для допомоги працюючим матерям — дають опіку для передшкільних дітей впродовж дня.

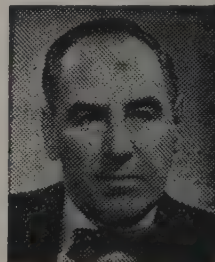
Hon. L. P. Cecile, Q.C.
Minister of Public Welfare

Докладні інформації можна одержати в кожному Регіональному Бюрі Допомоги Департаменту або в Департаменті Публічної Допомоги, будинки парляменту в Торонто.

ONTARIO DEPARTMENT OF WELFARE — PARLIAMENT BUILDINGS — TORONTO

WE 60-7

ЧИТАЧІ ПИШУТЬ

До в-ва "Нові Дні", Торонто:

Шлю чергову віднову передплати і 2.00 дол. на розбудову Вашого цінного журналу.

Бажаю успіху!

З пошаною і привітом

Василь ГВОЗДЕЦЬКИЙ, Солт Лейк Сіті, США

Високоповажаний Петре Кузьмовичу!

Хоч і з великим запізненням, та все таки посилаю передплату на "Н. Дні" для одного свого знайомого.

Уважаю, що кожен передплатник, кожен читач Вашого цінного й незалежного журналу мусить зробити так само.

З найщирішими побажаннями всього доброго та надією, що "Нові Дні" дедалі більше користуватимуться цілком заслуженою увагою всіх українців

В. СТЕБЛЕЦЬ, Поугкіпсі, США.

До видавництва 'Нові Дні", Торонто, Канада:

Шлю віднову передплат на "Соняшник" і на "Нові Дні", а решта — 2.50 — на пресовий фонд журналів.

З пошаною

О. ІВАЩЕНКО, Чікаго, США.

Вп. пане Волиняк!

Шлю 5.00 дол., з них 3.50 на віднову передплати, а 1.50 на пресовий фонд.

З повагою до Вас

Ю. ГАВАЛЄШКА, Монтреаль, Канада.

Вш. пане редакторе!

Шлю віднову передплати і 1.00 на пресовий фонд. Разом з цим висловлюю свій жаль і досаду з приводу Вашої сварки з п. Олександровим. Дуже сумно читати його і Ваш листи.

Дякую за слова й ноти до хорошої пісні "Матері моїй".

З пошаною

М. КОВАЛЕВСЬКИЙ, Сан Паул, США.

Дорогий Петре Кузьмовичу,

шлю 7.00 дол., з них 3.50 на віднову моєї передплати, а 3.50 на передплату "Нових Днів" для Петра Коваленка — сподіваюся, що прочитавши 12 чисел, він привикне до журналу і далі платитиме за нього сам.

З пошаною

П. ЯНЮК, Форт Вілліям, Канада.

Видавництво "Нові Дні", Торонто:

Пересилаю 5.00 дол. на віднову передплати, а 3.00 дол. на пресовий фонд "Нових Днів".

о. Петро СТЕФЮК, Толстой, Канада.

Шановний Петре Кузьмовичу,

все таки мені вдалося виконати свою обіцянку — знайшов одного передплатника, п. В. Білоуса, який дав мені гроші на передплату і 1.00 дол. на розбудову журналу. Від себе шлю 6.00 дол. — 4.00 на передплату, а 2.00 на розбудову.

Бажаю Вам успіхів у поширенні журналу, діждати того часу, коли Україна буде вільною, то тоді діло за читачами не стане, бо там люди менше ганяються за "довгими долярами". Тут, на жаль, багато таких, що мають і авта, і будинки власні, а українського журнала чи газети в хаті не має...

Привіт Вам і всім співробітникам журналу!

Костянтин РИБАЛКА, Бруклин, США.

Вш. пане Волиняк!

Читав я в кількох газетах напад на Вас якогось д-ра Вагилевича. Це щось таке, що переходить межі уяви. З нетерпінням чекаю Вашої відповіді.

З пошаною

В. ДРОБЕНКО, Нью-Йорк, США.

Розчарую Вас, пане Дробенко — не відповідаю: нехай собі чоловік тішиться, що його "твори" друкують газети...

Хіба скажу, що буквар мій перевиданий не чотири рази, як думає п. Вагилевич, а вісім. Я його перевидаю кожні 8 — 10 місяців. Зміна першої сторінки (видання і рік) коштує мені день біганини по друкарнях і коло десяти долярів видатку, бо буквар друкується фотодруком. То я її й не міняю від січня 1957 р. Та бачу, що треба буде змінити, щоб "не ширилось баламутство", як кажуть: нехай дехто ще більше заздрить і більше пише... Правда, я друкую малі наклади — лише по 2.500 кожного видання.

Ви не вірте п. Вагилевичові, що то я писав якісь рецензії на шкільні видання: скільки я собі пригадую, то я ніколи ще в житті не написав жодної рецензії ні на який шкільний підручник — ні дома, ні на еміграції. Сподіваюсь, що й не напишу ніколи, бо я сам видаю підручники, то мені й не личить рецензувати їх. Та й часу на це не маю. У "Н. Днях" були рецензії на підручники В. Стеблеця, Д. Кислиці та інших фахівців з цієї ділянки. А доповідь Д. Кислиці про підручники, яка так обурила п. Вагилевича, голова Шкільної Ради Сх. Канади М. Муха просто зобов'язав мене видрукувати. Між іншим, вона була друкована і в інших часописах Канади й США.

Я не потребую такої самореклями: беруть мої підручники — добре, не беруть — також добре. У цій справі мене цікавить більше моральний бік, ніж матеріяльний. Ви ж бачите, що я їх і реклямую лише в "Нових Днях" і ніде більше. Та — дякувати Богові! — я поки що не маю причин ані нарікати, ані проклинати інших видавців.

Отже, не турбуйтесь — мене те писання ніяк не тривожить, ані воно мені не шкодить. Мені тільки часом соромно за людей, а часом ще й шкода їх.

П. ВОЛИНЯК

НАУКОВА СЕСІЯ КАНАДСЬКОГО НТШ

8 й 9 жовтня ц. р. в Торонті (заля "Дому Просвіти") відбулася 9-та наукова сесія Наукового Т-ва ім. Шевченка. У сесії взяло участь коло 150 осіб, прочитано 25 доповідей, з яких 6 було історичних, 4 мемуарних, 1 з канадознавства, 3 з ділянки шевченкознавства, 4 з радянознавства, а решта з бібліографії та етнографії.

Крім того, прочитано 2 доповіді на математичноприродознавчій комісії — проф. д-ра Є. Вертипороха: "Хлорування похідних бензоатної кислоти" та проф. д-ра О. Сиротенка: "Синтеза алфапиразілпропіон альдегиду".

Сесія пройшла досить успішно, усі доповіді були досить добре опрацьовані і викликали зацікавлення присутніх. Управа НТШ намагається, щоб усі доповіді були видрукувані в українській пресі, а пізніш видані окремою збіркою. Одну з доповідей (В. Дорошенко: "Діти в житті і в творчості Тараса Шевченка") ми друкуємо в цьому числі.

З НОВИХ ВИДАНЬ

Степан РИНДИК, Пригоди і люди, оповідання, обкладинка (двокольорова) М. Гарасовської-Дацишин, стор.

396, видання коштом т-ва Прихильників творчости С. Риндика, друк (дуже мало наближений до доброго) друкарні М. Денисюка, наклад 1500 прим., Чікаґо, США, 1960 р.

Шкода, що до цієї книжки не додано якоїсь передмови, ані навіть довідки про автора. А С. Риндик такої довідки вартий — він має свого читача, доказом чого є й факт, що гурт його читачів і видав цю книжку.

Галя МАЗУРЕНКО, Пороги, поезії, стор. 72, видавництво "Дніпрові Пороги", Лондон, Англія, 1960.

Збірка видрукувана також дуже погано. Технічне оформлення теж примітивне. У книжці нема навіть змісту. Зчеплена дротиком, та ще й косячком, як на кпини з автора й читача.

Денис СІЧИНСЬКИЙ, Один у другого питаєм, слова Т. Шевченка, для чоловічого хору, стор. 4, Українське музичне видавництво, коли видано — не позначено.

Цей твір відомого нашого композитора видається друком вперше з відпису партитури, що випадково зберігся в книгозбірні студентського т-ва "Січ" у Відні.

М. ГАДЯЦЬКИЙ, Джерела московського комунізму, стор. 125, видання Кр. Управи СВУ в Канаді, Торонто, 1960.

Книжка досить пристойно видрукувана (друкарня "Київ"), за змістом аґітаційно-пропаґандивна брошура, яка чогось нового в розробку цієї теми не додає.

Дуже неприємно виглядає, що в книжці є чимало коректурних поправок... пером! Дуже несмачно виглядає також, коли на такій брошурці коло прізвища, яке є нікому невідомим псевдонімом, стоїть "проф." Така "культура" видання може бути практикована тільки в севеушників хіба... Дивує також напис "Всі права застережені". Перш за все, що на ті "права" ніхто не посягає, а друге — такий напис тих "прав" не забезпечує, бо для справжнього забезпечення авторських чи видавцевих прав треба було б зареєструвати рукопис у відповідних урядових установах Канади. Але для чого ті "права" забезпечувати, якщо книжка видається не для заробітку, а з метою боротьби з окупантом України? Навпаки — треба було б написати: використовуйте цю працю всі, хто як хоче і хто як може!

Василь ГРИШКО, "Що й треба було довести" (Відповідь на совєтську "відповідь" з приводу моєї відповіді Юрію Смоличу), стор. 23, видання "Ми ще повернемось!", Новий Ульм, Німеччина, 1960.

Василь ГРИШКО, Правда говорить сама за себе (Ще одна відповідь совєтським фальшивникам), стор. 41, видання "Ми ще повернемось!", Новий Ульм, Німеччина, 1960.

Сергій САВИЦЬКИЙ, Правда про козаків, стор. 18, чиє видання — невідомо, Чікаґо, США, 1960.

КАЛЕНДАР "Світла" на Божий 1961 рік, стор. 216 (разом з календаріюмом та оголошеннями), видавництво оо. Василіян, Торонто, Канада, 1960.

ШЛЯХАМИ ЗОЛОТОГО ПОДІЛЛЯ, збірник за редакцією Степана Конрада, стор. 285, видання комітету "Тернопільщина" (земляцький гурток), Філядельфія, США, 1960.

Книжка гарно видана, на крейдяному папері, добрий друк, багато добре виконаних фот, схем, плянів тощо, тверда оправа із золотими витисками. У книжці є навіть деякі цікаві матеріяли.

ВИСТАВКА УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА, 24 вересня — 2 жовтня 1960, каталог стор. 72, Детройт, США, 1960.

ОГЛЯД ПРЕСИ

ВТЕЧА ІНТЕЛІҐЕНЦІЇ ВІД ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ

Цій важливій темі присвячена передова стаття місячника "Листи до приятелів" (ч. 7/8, 1960). Автор статті — редактор "Листів до приятелів" д-р М. Шлемкевич, який час од часу висуває якусь свіжу думку, які не завжди йде за сірою еміґрантською течією, назвав свою статтю "Втеча в життєві передмістя". Втеча інтеліґенції від громадсько-політичного життя, її самоізоляція, на нашу думку є не тільки небезпечна, а навіть дуже загрозлива для української справи, тому ми передруковуємо цю статтю повністю, щоб поставити цю проблему перед нашими співробітниками й читачами.

Уважаємо також дуже бажаним обговорення цієї проблеми в усій нашій пресі. Щодо "Нових Днів", то в разі хтось надішле більше-менш якісний матеріял на цю тему, то він завжди знайде місце на сторінках нашого журналу.

Отже, даємо слово ред. М. Шлемкевичеві (усі підкреслення в статті наші).

ВТЕЧА В ЖИТТЄВІ ПЕРЕДМІСТЯ

У романі Івана Багряного "Маруся Богуславка" події відбуваються у вічному місті "Нашому", що сьогодні зверху прикрите червоною плахтою, внутрі зберігає свою українську природу. Еміґраційне місто "Наше" чекає ще літописців своїх трансформацій.

Зразу було воно великим таборовим колгоспом із усіми присмаками й усім ароматом касарняного життя, по кілька родин у кімнаті, за перегородками з коців і простирядел. Там, загнані війною й перелякані душі, у спільноті життя і трівоги, поволі знаходили себе і свою окремішність.

У новій переміні те еміґраційне місто "Наше" стало вулицею "Нашою" по великих столицях Нового Світу. Кожна з них, звичайно, мала таку вулицю, на якій мешканці міста "Нашого", нові пришельці, шукали й знаходили себе, свою однакову журу і свої подібні надії в незнаному краю, щоб увечорі розходитись по тимчасових нічліжних кутах.

У нинішньому переображенні те місто "Наше" виглядає знову інакше. Окремі вигідні доми-мешкання, нове їх устаткування, тільки на вікнах старі, здебільшого вилинялі завіси наших провінційних і партійних поділів, що зберегаються як святість, і навіть у соняшні дні не дають людям виразно бачити новий світ довкруги них.

Це так на головних вулицях. Але кожного року щораз густіше залюднюються бічні провулки еміґраційного міста "Нашого". Навіть можна завважити виразну тенденцію серед інтеліґентських кіл до втечі з маґістраль і майданів у ті тихі і спокійні алеї. Та найбільше дивує допитливого прохожого те, що тут завіски на вікнах ще густіші. На них немає ріних кольорових знаків, що натякали б на думку і смак мешканців, як то було на головних вулицях. Вони сірі і їх завданням —

ак виглядає — є заслонити душу людини, що втікає д світу у свою приватну долю.

Цей процес, цей ізхoд у життєві передмістя, можа розуміти. Остання статистика США виявила, що міта-мамути зменшуються і люди, маючи нові й вигідні асоби сполучення, оселюються в дальших околицях і льки доїжджають на працю. Видно, і на головних плоах міста "Нашого" велика тіснота і забагато галасу ізних дрібних торгівців усіх бранж, і люди, що думать, втікають у тихіші райони. Так відбувається втеча нтелігенції з центру міста "Нашого".

Можна розуміти і оправдувати цей процес, але так амо треба ясно бачити його фатальні наслідки, що з вого боку стають причиною дальшого приспішування поглиблювання того процесу. Чим більше інтелігентів сувається від громадського життя, тим біднiше во-о, тим голоснiша в ньому щораз нижча ду-ова людська порода, що преться до проводу. А им голоснiша серед нас та нижча порода, тим ільше нових інтелігентів відходить на бік, у сакоту...

Втеча інтелігенції це грізний знак наших днів. Це вище можна спостерігати не в одній, чи іншій партії, рупі, організації, не в одному якомусь таборі. Ні, проес відбувається всюди, він загальний. Це ще добре, кои якась збунтована група інтелектуалістів, не можучи алі коритись закостенілим партійним догмам і їх перосвященикам, покидає організацію, але зберігає себе як рупу і не розпливається в мутних водах ображеної айдужости. На жаль, частіша буває масова розтіч, одих у приватну ситість і вигоду, інших, шляхетніших, замкнуту самотність, прикрашену мрією про самодосконалення. Це те, що ховається за сірими завісами передміських районів еміграційного міста "Нашого".

Явища відомі після великих криз, страшних душевних напружень. Але все те явища упадку, а не відродження чи переродження. Такі явища повторялись у революційних і еміграційних середовищах різних народів: втеча в ситу привату або в духову замкнутість самодосконалення. Але ці явища особливо грізні для нашого сучасного еміграційного суспільства, у вільному світі. Бо є часи й обставини, у яких особливе значення мають людські маси: часи виборчих кампаній, часи війни. Та є часи й обставини, у яких суспільство стоїть у духовому бою за свою душу і правду. Тоді важлві не безвладність і тягар маси, але ясний **розум**, жива інтелігенція. У такому духовому бою дезерція інтелігенції означає неминучу поразку.

Було б повною безнадійністю намовляти людей до повороту на попередні заяложені мешкання при старих духових і партійних вулицях. Так само неможливо намовляти тих, що ще там залишились, до вічної вірности своїм подвір'ячкам. Ясний критичний розум, жива інтелігенція, що нам сьогодні такі потрібні, це ж перманентний ревізіонізм, це постійна перевірка поглядів і їх конфронтація з життям і оточенням, що міняються. Зате конечно треба пригадувати й переконувати, що здорова критична настанова, здоровий ревізіонізм це не оправдання втечі, відгородження себе від суспільства. Але навпаки, це моральне зобов'язання прозрівших відчиняти вікна затухлих домов на ясний день, на різкий продув і так класти основи для оздоровлення міста "Нашого" в широкому, вільному світі.

МІСЬКІ ВИБОРИ

(Продовження із 2-ої стор. обклад.)

всім нашим читачам, що тільки Еллен Лемпорт (головував у рр. 1952—1954) перший "побачив" українців у Торонті. Він перший голова Торонта, який почав виступати на наших імпрезах у Мессей Голл тощо. Саме Еллен Лемпорт розтопив льоди міської управи у ставленні до українців.

Пригадую собі зустріч мистц Канади і США. Попри всякі свої н доліки це все таки була цікава з стріч, яка бодай популяризувала у раїнське питання в Канаді тим, п на ній були тисячі людей. Україн Канади і США ніколи не сміють з бувати, що без винятково прих льного ставлення тодішнього голов міста Торонта Еллена Лемпорта н ша мистецька зустріч навряд ч могла б відбутись. Він — Елле Лемпорт — дав нам безкоштовн міські виставові площі, будинк мистецьку ґалерію, він улаштува для наших мистців розкішний обі у Роял Йорк готелі. Все це нам н коштувало жодного цента! Хіба н не доказ найбільшої прихильност до нашої етнічної групи?

Еллен Лемпорт — людина з вел ким досвідом. Народився у Торонт був алдерменом з торонтонськ варди 2 і 3, потім головою міста, 1937 — 43 рр. був послом до Онта рійського парляменту, тепер є за ступником голови Торонтськ Транспортової Комісії.

Еллен Лемпорт має величезни досвід в організації міського житт Це людина виняткової відваги і по слідовности в діях. Ці його риси ви кликають часто заздрість, наклепи але він з тим найменше рахується робить те, що він вважає за пра вильне й корисне для міста. Відомо яка сила преси в демократичній кра їні взагалі, а в Канаді зокрема: пе ред пресою часто "пасують" навіт дуже великі люди. Еллен Лемпор уже кілька разів був у ситуації, ко ли всі три англомовні щоденник виступали проти нього, але він і да лі обстоював свої погляди.

Я, як і всі редактори етнічної пре си в Торонті, мав нагоду зустріча тись з усіма трьома кандидатами на голову міста. З повною відпові дальністю заявляю, що сьогодні най кращим кандидатом на голову То ронта є Еллен Лемпорт. Між іншим, це загальна думка всіх українських редакторів Торонта. Сьогодні Елле на Лемпорта підтримують наші тижневики "Вільне Слово", "Наша Мета", "Гомін України". Якщо хтось з українців Торонта припустить, що це випадково, то він помилиться: Еллен Лемпорт — сьогодні найкращий кандидат на голову міста не тільки для українців (у цьому нема жодного сумніву!), а й для всіх громадян Торонта.

П. ВОЛИНЯК

Пізнайте свої права

Законно прийняті імігранти втішаються такими самими правами, як і всі інші канадійські робітники

Величезна більшість канадських працедавців — це люди чесні. Хоч, на жаль, трапляються й такі, що намагаються використати імігрантів, які ще не знають своїх прав.

Тому будьте обережні перед несправедливими засобами прийняття на працю. Допильнуйте, щоб ви мали платні вакації, які вам належать. Упевніться, чи обтягання з вашої платні на асекурацію, помешкання, чи прохарчування не є великі. Не дайте зробити із себе знарядя до зламання страйків. Провірте свою книжку обезпечення від безробіття, щоб переконатися чи в ній є всі марки обезпечення, які вам належаться.

Не бійтеся вступити в члени юнії за вашою працею. Це ваше право. Не бійтеся погроз працедавця, що вас за це депортують.

Якщо маєте яку обґрунтовану скаргу на умови вашої праці, шукайте поради у провінційних урядників у вашій місцевості. Якщо б ви не знали хто вони, сконтактуйтеся з найближчим урядником еміґраційного уряду, або з представником етнічної групи, до якої належите. Вони зроблять усе, що тільки в їх силах, щоб вам допомогти.

Ellen L. Fairclough

Міністер Громадянства та Імiґрації.
ЕЛЛЕН Л. ФЕЙРКЛОУ

52-11